

Erfaringsopsamling af puljen: Mere hjemlighed på plejehjem

Sundhedsstyrelsen

Realize / Oktober 2023

Indhold

1	Indledning	2
1.1	Fokus for erfaringsopsamlingen	2
1.2	Datagrundlag for erfaringsopsamlingen	3
1.3	Bearbejdning af det kvalitative data	4
1.4	Erfaringsopsamlingens indhold	5
2	Resumé	7
3	Vidensgrundlaget for at arbejde med hjemlighed i praksis	9
4	De 16 projekter som erfaringsopsamlingens fund beror på	11
4.1	De virkningsfulde elementer i arbejdet med hjemlighed	14
5	Etablering af rammer, der indbyder til samvær og fællesskab	16
5.1	Arbejde med at skabe stemning	16
5.2	Arbejde med indretning i indemiljø	17
5.3	Arbejde med indretning i udemiljø	22
5.4	Arbejde med tilgængelighed	25
6	Aktiviteter, der motiverer til brug af rammerne	27
6.1	Stimulering af sanser	27
6.2	Skabe fællesskaber og motivere til deltagelse	29
6.3	Afholdelse af aktiviteter og events	29
7	Involvering og inddragelse af beboerne	32
7.1	Interesse for og tilgange til at lære et menneske at kende, kommunikation og samtale	32
7.2	Inddragelse i aktiviteter	34
7.3	Autonomi og medbestemmelse	37
8	Forudsætninger for at lykkes i arbejdet med at skabe hjemlighed	40
8.1	En ledelse der går forrest, sætter retning og skaber mening	40
8.2	Et engageret personale der oplever meningen og omsætter i dagligdagen	41
8.3	Kompetenceudvikling så alle klædes fagligt på og har de rette redskaber i hverdagen	43
8.4	Inddragelse af samarbejdspartnere fra civilsamfund, boligforeninger mv.	44

1 Indledning

Dette er en erfaringsopsamling af Sundhedsstyrelsens pulje *"Mere hjemlighed på plejehjem"*. Erfaringsopsamlingen er udarbejdet af konsulentfirmaet Realize ApS for Sundhedsstyrelsen i perioden maj til september 2023.

I satspuljeaftalen på ældreområdet for 2018 blev der afsat midler til puljen 'Mere hjemlighed på plejehjem'. I aftaleteksten er der lagt vægt på ønsket om at skabe et godt liv med hjemlighed for plejehjemsbeboere. Det er en prioritet, fordi hjemlighed for beboere på plejehjem skal skabes i en boform, der på én gang er borgerens hjem, en arbejdsplads for personalet og en institution, der skal driftes.

Et plejehjem er reguleret af lovgivning for både private hjem, arbejdspladser og institutioner. Der er Grundlovens ord om at hjemmet er ukrænkeligt, der er arbejdsmiljølovgivning for personalet, og der er institutionsreguleringer som brandregulering, hensyn til rengøring, brug af kemikalier mv., og hertil kommer kommunale politikker om værdighed, om mad til ældre mv. Ligeledes er plejehjem som institutioner økonomisk reguleret via budgetter, personalenormeringer, madordninger mv.

Hjemlighed skal altså skabes i en boligform, hvor den ældre har sin egen bolig, men samtidig bor sammen med andre ældre i en institution med fælles arealer, og hvor medarbejdere arbejder og samtidig skal gøre det hjemligt for beboerne. Dette italesættes i alle projekter som et vanskeligt hensyn, men også som en vigtig prioritet, der er årsag til, at de har ansøgt om midler fra hjemlighedspuljen. I et projekt siger de det således: "Beboerne bor ikke i vores institution. Vi arbejder i deres hjem".

Hjemlighed er i puljen og i de 16 projekter, der har fået bevilget midler, en prioritet, der handler om at øge beboernes trivsel ved, at de føler sig hjemme og føler, at de bor i et hjemligt miljø, hvor også pårørende føler hjemlighed og har lyst til at komme og kan lide at komme. Samtidig vægtes det, at hjemlighed er en vigtig faktor for, at de ældre beboere kan føle selvhjulpethed, autonomi og individualitet og herigennem bevare deres identitet og videreudvikle en ny identitet som beboer på plejehjemmet. For borgere med demens er dette særligt vigtigt, fordi de kan have svært ved at huske deres levede liv og svært ved at finde sig selv. For disse beboere er hjemlighed et redskab til at skabe reminiscens og huske deres levede liv, så personalet kan aktivere gode minder og bruge disse aktivt i samtale, samvær og aktiviteter for at medvirke til at skabe trivsel.

1.1 Fokus for erfaringsopsamlingen

Denne rapport er en tværgående opsamling af erfaringer fra de 16 projekter med det formål at opsamle lokale erfaringer og identificere tværgående konklusioner om tiltag, der har virket særligt godt for at skabe hjemlighed, samt opmærksomhedspunkter og gode råd til andre, der vil arbejde med at skabe hjemlighed på plejehjem.

Fokus for erfaringsopsamlingen

Erfaringsopsamlingen af puljen 'Mere hjemlighed på plejehjem' fokuserer på plejehjemmenes erfaringer med arbejdet med hjemlighed i praksis. Der er derfor tale om beboeres, medarbejders og lederes erfaringer, oplevelser, tanker og overvejelser i relation til arbejdet med hjemlighed i praksis på plejehjemmene.

Opsamlingen fokuserer på erfaringerne på tværs af projekterne i puljen og lokalt de enkelte steder, og dermed på hvordan man har arbejdet med at omsætte i praksis den viden fra forskning og øvrig litteratur, der findes om hjemlighed og virkningen for beboerne i praksis.

Designet er primært kvalitativt, så når plejehjemmene giver udtryk for, at deres arbejde med hjemlighed har haft positiv virkning på praksis og på beboerne, er der for det meste tale om kvalitative udsagn, men disse afspejles også i litteraturen på området, som præsenteres indledningsvist i erfaringsopsamlingen.

Puljen blev udmøntet i 2021. Det er Sundhedsstyrelsen i samarbejde med Social- og Boligstyrelsen, der har ansvar for puljen. 16 projekter fik bevilling fra puljen. De 16 projekter fordeler sig over 14 kommuner. Alle projekter har fokus på at arbejde med hjemlighed. Det er sket med mange forskellige tiltag, fx gennem indretning, lys, lyd, miljø, sansehaver, ro, hygge, samvær, fællesskab mv.

Erfaringsopsamlingen er foretaget med afsæt i et kvalitativt design, hvor vi har foretaget interviews med ledere, medarbejdere og beboere på plejehjem, der har været en del af de 16 projekter. Det er ikke alle projekter, der alene har været funderet på ét plejehjem. Fire projekter har været kommunalt funderet, og der har derfor deltaget flere plejehjem i projektet i den pågældende kommune.

1.2 Datagrundlag for erfaringsopsamlingen

I boksen nedenfor ses et kort overblik over erfaringsopsamlingens aktiviteter og det datagrundlag, der deraf ligger til grund for opsamlingens temaer, hovedfund og centrale pointer. Dette uddybes også under boksen.

Dataindsamling

Erfaringsopsamlingen beror primært på kvalitativt data indhentet i perioden maj til september 2023 gennem følgende aktiviteter:

- Et **første møde** med Sundhedsstyrelsen, hvor vi drøftede endeligt design for indhentning af erfaringerne og gennemgik alle 16 projekters fokusområder for arbejdet med hjemlighed.
- Dertil **gennemlæsning** af alle 16 projekters ansøgninger og de overvejelser, der ligger til grund for at igangsætte projektet og arbejdet med hjemlighed i projekterne. Dette er sket forud for besøgene på plejehjemmene, og under en del af besøgene har vi fået udleveret materiale eller senere tilsendt pr. mail. Det er materiale, som de har udarbejdet undervejs eller til sidst i projektet, bl.a. kommunernes og plejehjemmenes egne undersøgelser, rapporter og materialer, samt eksterne rapporter og input fra arkitekter, indretningsarkitekter og konsulenter mv.
- **Fysiske besøg** hos alle 16 projekter i puljen. Enten hos det plejehjem, hvor projektet har været funderet, eller for de projekter, som har været funderet mere centralt hos kommunen, hos ét udvalgt plejehjem, hvor vi har kunne se hjemlighedsarbejdet omsat i praksis, og med det afsæt perspektiveret til de erfaringer, der har været fra kommunens øvrige involverede plejehjem i samme projekt. Vi har via mail og telefon aftalt besøg hos hver af de 16 projekter. Der har været tale om besøg af varierende længde mellem 2-4 timer hvert sted. Vi har udarbejdet et casenotat fra hvert besøg for at etablere et systematisk datagrundlag for den tværgående analyse til erfaringsopsamlingen.
- På hvert besøg afholdelse af **kvalitative interviews** med leder, projektleder og medarbejdere på plejehjemmet. De steder, det var muligt, har vi også talt med beboere og pårørende. Enkelte steder har der deltaget eksterne parter, hvis de har været nært involveret i plejehjemmenes arbejde med hjemlighed.
- En afsluttende **kvalificeringsworkshop** med deltagelse af ledere og medarbejdere fra dele af puljens projekter og Sundhedsstyrelsen. Alle 16 projekter blev inviteret til workshoppen, og otte af dem havde mulighed for at deltage. Realize præsenterede hovedfund og konklusioner som afsæt for fælles drøftelse og refleksion over fremadrettede tiltag.

Under besøgene på plejehjemmene har vi benyttet en antropologisk inspireret tilgang, hvor vi har fået en rundvisning på plejehjemmet og fået præsenteret og set de tiltag med indretning, anlæg, indkøb mv., der er foretaget, samtidig med at vi har talt om intentionerne med tiltagene og erfaringerne, de har gjort på plejehjemmene.

Vi har under rundvisningen og efterfølgende talt med ledere og medarbejdere på plejehjemmene og ved mange af besøgene har der også været kommunale udviklingskonsulenter, demenskonsulenter, projektledere og andre relevante til stede. Vi har også flere steder talt med beboere og pårørende i en uformel sammenhæng, fx ved et besøg i deres bolig. Vi har alle steder lagt op til at foretage interviews med ledere og medarbejdere og også at tale med beboere og evt. pårørende, men vi har ladet plejehjemmene selv afgøre, hvad der var muligt på dagen. Det er derfor ikke alle steder, vi har talt med beboere og pårørende.

Efter at have gennemført 14 af de 16 besøg holdt vi kvalificeringsworkshop med Sundhedsstyrelsen og repræsentanter fra projekterne. Alle var inviteret, og otte plejehjem havde mulighed for at deltage med en til to repræsentanter. På workshoppen præsenterede vi de foreløbige analyser og konklusioner, som blev kvalificeret og perspektiveret af deltagerne gennem gruppedrøftelser og fælles opsamlinger.

1.3 Bearbejdning af det kvalitative data

I erfaringsopsamlingen indgår en større mængde kvalitativt data i form af samtaler med beboere og pårørende og interviews med ledere, projektledere, medarbejdere og enkelte steder en ekstern konsulent.

Alle interviews er foretaget med afsæt i interviewguides, der har sikret indhentning af nødvendigt data. Vi har ikke anvendt interviewguides slavisk på vores besøg på plejehjemmene, men interviewet har haft karakter af en åben samtale om erfaringer og overvejelser med at skabe hjemlighed. Det betyder bl.a., at vi under rundvisningen på plejehjemmet har fået vist projektets tiltag og i samme forbindelse har hørt om erfaringerne, og at vi efterfølgende har haft samtaler med ledere og medarbejdere hvor vi har kunnet udfolde erfaringer og overvejelser med afsæt i, hvad vi er blevet præsenteret for.

På vores besøg har vi taget billeder, oftest under rundvisning ved præsentation af konkrete tiltag indendørs som møbler og belysning, døre, hyggekedle og afskærmninger, plakater, billeder og malerier, og konkrete tiltag udendørs i sansehaver, orangerier, naturområder, beplantning mv. Vi har enten selv eller sammen med plejehjemmet valgt, hvornår og af hvad vi har taget billeder, og vi har spurgt om lov til at tage billeder hver gang. Billederne anvendes i erfaringsopsamlingen til at vise, hvordan de konkrete tiltag, som beskrives, ser ud i praksis de forskellige steder.

Vi har på tværs af besøgene spejlet de forskellige erfaringer op imod hinanden med det formål at udvinde de centrale og fælles 'virkningsfulde elementer', som plejehjemmene peger på som afgørende for at skabe hjemlighed. Konkret har det betydet, at vi har 'tryk-prøvet' pointer fra én interviewsituation ind i en anden for at

validere, kvalificere og høre flere perspektiver og dermed styrke fundene. Vi har derudover stillet de samme spørgsmål med flere forskellige formuleringer for at sikre forståelse og for at understøtte yderligere refleksion.

Bearbejdningen af data er tilgået analytisk således, at alle casenotater er gennemgået systematisk med det formål at pege på de virkningsfulde elementer i arbejdet med hjemlighed, som kan udvindes af erfaringerne, og som vi kan se gå igen i flere af interviewene. Det har været muligt at finde fælles pointer og perspektiver på tværs af besøgene, og vi har dermed analytisk kunne udvinde de virkningsfulde elementer, som erfaringerne på tværs af de 16 projekter, peger på. Det er de elementer, som kapitel 4 er bygget op omkring. De virkningsfulde elementer understøttes med konkrete og lokale eksempler og med billeder, ligesom vi lader citaterne udfolde pointerne med interviewpersonernes egne ord.

I erfaringsopsamlingen anvender vi ikke navne på de personer, som vi har talt med på plejehjemmene. Vi betegner dem hhv. leder, medarbejder, aktivitetsmedarbejder, projektleder mv. alt efter, hvilken betegnelse de har anvendt ved præsentationen af dem selv. I bilagsmaterialet fremgår personerne, som vi har talt med på de udvalgte plejehjem, med fornavn.

Vi bruger vi forskellige betegnelser, som går igen gennem hele opsamlingen til at angive udbredelsen af tiltag. Når det er 2-3 plejehjem, bruger vi betegnelserne "enkelte" eller "få". Når det er 4-6 plejehjem, bruger vi betegnelserne "nogle" eller "flere". Når det er syv eller flere plejehjem, bruger vi betegnelserne "mange".

1.4 Erfaringsopsamlingens indhold

Erfaringsopsamlingen er bygget op som beskrevet i overblik i boksen nedenfor.

Indhold i erfaringsopsamlingen

- I kapitel 3 præsenteres kortfattet et vidensgrundlag for arbejdet med at skabe hjemlighed for beboere på plejehjem. Vidensgrundlaget er rapporter udarbejdet for Sundhedsstyrelsen samt diverse input fra de projekter, der har arbejdet med og står på forskningsviden.
- I kapitel 4 præsenteres et kort overblik over de 16 projekter og de tiltag, der har arbejdet med.
- I kapitel 5, 6 og 7 præsenteres erfaringerne fra de 16 projekter, der har fået bevilget midler fra puljen. Erfaringsopsamlingen er struktureret efter de virkningsfulde elementer, som vi har kunnet udtrække af de 16 projekter og en tværgående analyse af erfaringerne i de enkelte projekter. Dette formidles, så andre kommuner og plejehjem, der vil arbejde med hjemlighed, kan søge inspiration.
- I kapitel 8 præsenteres de forudsætninger for at lykkes med arbejdet med hjemlighed, som vi kan udtrække af de 16 projekter, og som de selv peger på som afgørende for at skabe forandringer i praksis.
- I bilag præsenteres seks cases fra besøgene blandt de 16 projekter. Vi bringer disse seks cases som bilag for at vise en variation af erfaringer i projekterne.

I erfaringsopsamlingen fremhæves de mange erfaringer og konkrete eksempler, som er hentet fra alle de 16 besøg. I bilag er optrykt seks cases, som medvirker til at give et uddybende billede af de tiltag, der nævnes i erfaringsopsamlingen og erfaringerne hermed.

2 Resumé

Erfaringsopsamlingen af puljen 'Mere hjemlighed på plejehjem' viser, at erfaringerne fra de 16 projekter samlet peger på, at der er tre virkningsfulde elementer i arbejdet med at skabe hjemlighed på plejehjem. De er:

Virkningsfulde elementer

- **Etablering af rammer, der indbyder til samvær og fællesskab.** Rammer handler om at skabe stemning, at det er rart at være på plejehjemmet, at arbejde med fysisk indretning ude og inde og med tilgængelighed.
- **Aktiviteter, der motiverer til brug af rammerne,** der handler om at rammerne ude og inde indbyder til samvær og fællesskab, at de anvendes til sansestimulering i bred forstand, og at der kan afholdes aktiviteter og events.
- **Involvering og inddragelse af beboerne,** der handler om, at personalet har fokus på at lære mennesket at kende, at samtale og kommunikere med beboerne, inddrage dem i aktiviteter og valg, give dem autonomi og medbestemmelse.

Indenfor hver af de tre virkningsfulde elementer findes forskellige tiltag og måder at arbejde med hjemligheden på. Nedenfor opsummeres kort de erfaringer, som projekterne har med arbejdet med hver af de tre elementer.

Ad 1: Etablering af rammer, der indbyder til samvær og fællesskab

Alle projekterne arbejder bevidst med at skabe **stemning** på plejehjemmet. Det skal være rart at være der for beboerne, og også for pårørende og personale. Hvad der er rart, kan være forskelligt fra person til person, men 'stemningen' beskrives entydigt af projekterne som væsentlig for at skabe hjemlighed. Det betyder indbydende miljøer, der inviterer og motiverer til deltagelse i fællesskabet, og at skabe bedre muligheder for deltagelse i fællesskabet. Et hyggeligt miljø i fællesrum kan stimulere beboerne til at deltage mere og blive længere i fællesrum, og være mere indbydende overfor pårørende. Tiltag til **indretning** gælder både **udemiljøer og indemiljøer**. Det inkluderer i mange projekter at arbejde med nye farver på vægge og døre og billedudsmykning, der skal bidrage til at skabe mere ro og hjemlighed. Hovedparten af plejehjemmene har også investeret i nye møbler som en del af tiltag til indretning for at skabe mere hjemlighed ved, at møbler er indbydende, og beboerne derved inviteres til at opholde sig længere tid i fælles arealer. De projekter, der arbejder med udemiljøer, har etableret sansehaver og/eller orangerier.

Mange plejehjem har arbejdet bevidst med **tilgængelighed** som en del af tiltagene for at skabe hjemlighed. Det er fx nye møbler, der gør det nemmere at komme op af, eller mere behageligt at sidde og dermed også at deltage og blive længere i fællesskabet. Nogle plejehjem har arbejdet med tilgængelighed til fællesskaber i udemiljøer gennem etablering af sansehaver, stier og andre udearealer, hvori de har sikret tilgængelighed for beboere med rollatorer og kørestole.

Ad 2: Brug af de etablerede rammer til samvær og fællesskab

Projekterne har fokus på at de etablerede rammer ude og inde bruges af beboerne. De skal indbyde og bruges til mere aktivt **samvær og fællesskab** og som rammer for **aktiviteter og events** for beboere og pårørende.

Alle projekter arbejder med **sansestimulering** for beboerne som et element i at skabe hjemlighed. Det handler både om, at en hjemlighedsfølelse for alle mennesker indeholder noget personligt, og det handler om, at mange beboere har demens og / eller en kognitiv svækkelse, hvor det at skabe reminiscens ved at aktivere beboernes sanser, bidrager til at vække minder, og stimulerer til samtale om minder. Alt sammen noget, der bidrager positivt til at styrke og fastholde identitet. I indemiljøer handler det fx om at stimulere sanser via indretning, navneskilte, farver på væggene, lysætning,

billeder på væggene, egne genkendelige døre mv. Mange projekter arbejder med at bruge dufte fra køkkener til at stimulere sanserne, og udtrykker at det er vigtigt for dem, at beboerne kan dufte maden fra køkkenet og stimulere til genkendelse af madoplevelser, fx fra egen barndom eller levet familieliv. I **udemiljøer** arbejder nogle projekter bevidst med at stimulere sanser ved at bringe årets gang nærmere beboerne med åbne haver, så beboerne kan komme ud og få sansestimulering fra luft, lys, dufte, lyde, planter og dyr, følge årets gang via frugthaver, indsnuse havluft, se himlens farveændringer, høre fuglekvidder, mærke når det regner og nyde solen, når den skinner. Det kan være i sansehaver og i etablering af orangeri, der ligger så beboerne fra orangeriet kan følge havet, følge naturen og følge dyreliv.

De projekter, der har etableret sansehaver, planter, krydderurter mv., arbejder med at understøtte aktivering af beboerne i mindre aktiviteter. Der er indkøbt haveredskaber, som beboerne kan bruge til at vande, klippe, beskære og nippe planter. Plantekasser er placeret i en højde, så også beboere i kørestole kan nå og deltage i sådant arbejde. Der er plantet æbletræer og frugtbuše, så beboerne kan følge årets gang i frugthaver og også samle plukke og frugt.

Ad 3: Involvering og inddragelse af beboerne

Alle projekter arbejder med at **involvere og inddrage beboerne** i valg i dagligdagen i egen bolig og i det fælles samvær og fællesskab på plejehjemmet som et greb til at skabe mere hjemlighed ved at bidrage til beboernes følelse af autonomi, indflydelse på eget liv og dermed identitet samt værdighed, som opnås gennem at søge at forstå beboeren som individ og skabe agens og autonomi for beboeren.

Alle projekter har involveret beboerne i projektet på forskellig vis. Det har både været gennem kommunikationstilgange og samtaler for at **lære et menneske at kende**, herunder hvad hjemlighed betyder for den enkelte beboer, og hvordan det kan komme til udtryk i dagligdagen på plejehjemmet, og det har været inddragelse i valg af indretning, indkøb og tiltag i projektet for at understøtte **autonomi og medbestemmelse**.

Erfaringsopsamlingen viser også, at der har været en række afgørende faktorer, som projekterne har haft fokus på for at lykkes med at omsætte projektets intentioner og i arbejdet med at skabe hjemlighed. Det er:

- En **ledelse der går forrest**, sætter retning, skaber mening og motivation for forandring. Der har været nødvendigt at have et tydeligt ledelsesmæssigt fokus på arbejdet med hjemlighed.
 - Et **engageret personale**, der oplever meningen i dagligdagen, bakker op og lever kulturen. Det har været afgørende at få medarbejderne engageret og inddraget, så de kunne se meningen med tiltagene og har kunne arbejde med at omsætte dem i daglig praksis.
 - Kompetenceudvikling så **alle klædes fagligt på** og har de rette redskaber i hverdagen til at omsætte arbejdet med hjemlighed i dagligdagen. Det har dækket over en lang række tiltag fra kursus til sidemandsoplæring, kollegial sparring, muligheder for at 'øve sig' og prøve af i praksis mv.
 - **Inddragelse af samarbejdspartnere** fra civilsamfund, boligforeninger, haveselskab mv. for at aktivere lokalt engagement, dels for at sikre forventningsafstemning bl.a. med boligforeninger, dels for at inddrage og aktivere lokale kræfter, fx i forbindelse med design og etablering af sansehaver.
-

3 Vidensgrundlaget for at arbejde med hjemlighed i praksis

Som en del af introduktionen til erfaringsopsamlingen giver vi i dette kapitel en kort opsummering af nyere forskning og viden om hjemlighed på plejehjem for at fremhæve den kontekst, de 16 projekter arbejder i. Nogle projekter henviser til noget af denne viden, andre projekter henviser til anden viden som grundlag for deres tiltag.

VIVE: Et særligt hjem, 2023

VIVE har undersøgt, hvad hjemlighed er på plejehjem. I rapporten "Et særligt hjem: Oplevelse af hjemlighed på plejehjem" fra 2023 peger VIVE på faktorer, der kan forbindes med hjemlighed (s. 9):

- At beboerne kan "gøre sig hjemme" – det man gør hjemme hos sig selv, fx læse, se TV, sove mv., og at bidrage, fx dække bord, lave mad, gøre rent.
- Hyggelige og indbydende rum, at man kan bevæge sig rundt, at personalet bidrager til at skabe en hyggelig atmosfære, når de kommer i borgerens hjem.
- Genkendelighed og anerkendelse, at man har egne møbler med, kan fortsætte sine interesser og bevare sine præferencer.
- En familiær stemning samt uformelle og varme relationer med andre beboere og personale.

Endvidere bidrager disse faktorer til at skabe følelse af hjemlighed: dyr, natur og grønt, og lugte og lyde (s. 41-44), ligesom samvær med familie og pårørende bidrager til at skabe hjemlighed (s. 65-67).

Antropologerne: Analyse af hjemlighed, 2022

Antropologerne har for Sundhedsstyrelsen udført en analyse af hjemlighed. I rapporten "Analyse af hjemlighed" fra 2022 peger de på, at hjemlighed er 1) følelse – at føle sig hjemme, at høre til, 2) at gøre – varetage opgaver, og 3) individuelt i forhold til ens levede liv – det kan være natur og udeliv, indretning, lyde, dufte, aktiviteter (s. 35-41). Antropologerne præsenterer i deres rapport fem pejlemærker for fremme af hjemlighed (s. 6), som er:

- Ankomsten til plejehjemmet.
- Relationen til andre beboere og til personalet.
- Stimulering af sanserne.
- Involvere og inddrage beboere i beslutninger.
- Bevægerummet ude og inde.

Antropologerne peger i rapporten på, at ansatte skal være bevidste om, hvad de bringer med og forårsager, når de går ind i borgerens hjem, fysisk fx om man har sko på, og de lugte, man bringer med, og de redskaber, man bringer med, samt det mindset og den tilgang, man bærer, fx at man er til stede, at man har blik for at understøtte borgerens involvering og selvhjulpethed.

Aarhus Universitet: Analyse af duftmiljø, 2021

MANTRA (Moesgårds Antropologiske Analyseenhed) har for Aarhus Kommune udarbejdet en antropologisk undersøgelse af duftmiljøer på seks plejehjem i Aarhus Kommune. I rapporten "Mange hjem under samme tag" fra 2021 peger de på, at alle seks undersøgte plejehjem har udfordringer med midlertidige lugte, men har generelt neutralt bagvedliggende duftmiljø. MANTRA konstaterer samtidig, at der er stor forskel på plejhjems bygninger, ventilation og indretning, og det påvirker duftmiljøet forskelligt. Nogle plejehjem har fx indretning, der effektivt isolerer affald, vasketøj og/eller vaskerum, mens affald, vasketøj og/eller vaskerum påvirker duftmiljøet negativt på andre plejehjem.

MANTRA påpeger endvidere, at arbejds gange og organisering af personalets duftmiljøindsats er en vigtig faktor for duftmiljøet, fx hvordan de håndterer vasketøj, og at vasketøj og affald kommer ud af bygningen med det samme, alternativt opbevares i fx gelatineposer. Også pleje- og rengøringsrutiner er vigtige. Også opmærksomhed på frisk luft, udluftning, blomster og natur er vigtig.

Endvidere bidrager duften af mad til følelse af hjemlighed og stimulerer appetitten, fx gode maddufte og bagværk. Samtidig kan lugt af fisk, lam eller kål fra morgenstunden fx påvirke beboernes appetit negativt og forstyrre tidsopfattelsen. En opmærksomhed er også, at madlavning kan bidrage til højt lyd miljø, fx fra at skære, hakke, piske, samt fra opvaskemaskiner, køkkenure og alarmer.

Aarhus Universitets analyse af lyd miljø, 2021

Aarhus Universitets for afdeling Audiodesign på Institut for Kommunikation og kultur har forestået en analyse af lyd miljø på kommunens plejehjem. I rapporten "Lyd miljø-anbefalinger. En lyd miljø-analyse af fem plejehjem i Aarhus Kommune" fra 2021 defineres fire typer lyde (s. 4):

- Lyde der skabes af natur og naturlige processer, fx videns sagte susen (kaldes geofone lyde).
- Lyde der skabes af dyreliv (kaldes biofone lyde).
- Lyde der skabes af mennesket, fx fodtrin, tale mv. (kaldes antropofone lyde).
- Lyde der skabes af maskiner og apparater, fx trafik, alarmer, ventilation mv. (kaldes teknofone lyde).

Analysen identificerer de største problemområder på tværs af kommunens plejehjem: rulleborde, service, hårde hvidevarer, arbejdsrelaterede samtaler mellem personale. Desuden medieafspilning, stole, personale-alarmer, smækkende døre. Og at bruge geofone og biofone baggrundslyde, der er særligt tryghedsskabende (s. 4). Men rapporten peger også på mange forskellige udfordringer, fordi plejhjemmene er forskellige i indretning, lyddæmpning, åbne køkkener - og også kultur med fx tændt TV og radio eller ikke, og arbejds gange, fx hvornår kører opvaskemaskinen.

Rapporten slår fast, at lyd er vigtig sansning. Lyd bidrager til tryghed eller at være på vagt, information om tid og rum (fx kirkeklokker, fuglesang, vækkeure), baggrundslyde kan skabe ro – eller uro. Særligt for mennesker med demens er det vigtigt med ro (s. 9-10). Rapporten anbefaler, at man skal fokusere på livskvalitet fremfor støjreduktion, fx nedbring antal alarmer, bevidst brug af TV og radio og andre medier, bevidst brug af baggrundslyde til stemning og tryghed, og funktionel brug af musik-og lyd afspilning, og endeligt at personalet skal være bevidst om deres samtale og hvordan det påvirker lyd niveau og uro (s. 5).

4 De 16 projekter som erfaringsopsamlingens fund beror på

De 16 projekter, der har fået bevilget midler fra puljen 'Mere hjemlighed på plejehjem' er vist i overblikksform nedenfor. De fordeler sig på 13 forskellige kommuner.

Plejhjemets navn	Titel på projektet	Kommune
Aabo	Aabo, hvor man føler sig hjemme	Bornholm
Sydmarksgården	Føl dig hjemme hele livet	Tommerup
Kastanjehaven	Operation Hjemlighed - Beboerdrevne arbejdsdrag for mere hjemlighed på Kastanjehaven	Frederiksberg
Provestegaardshjemmet	Min egen hoveddør	Odense
Provestegaardshjemmet	Sansegård på Provestegaardshjemmet	Odense
Ceres Huset	Optimering af lyd- og duftmiljø på plejehjem skaber hjemlige rammer	Aarhus
Engparken	Enghaven - at føle sig hjemme 'ude'	Ikast-Brande
Bronzealdervej	Spisestuer som inviterer til hygge og mangfoldighed af mindre fællesskaber	Odder
Stenslund	Fra opholdsrum til hyggeklub der inviterer til ro, samvær og fællesskab	Odder
Fjordglimt	Projekt Hjemlige omgivelser på øens plejecentre	Morsø
Ankermedet	Det levede liv på plejecentrene	Frederikshavn
Hvalsø plejecenter	Hjemlighed i praksis	Lejre
Solbakken	Hjemlige omgivelser inde og ude på Plejecenter Solbakken	Ringsted
Christianshave	Indretning af hyggeklubber til gavn for både beboere og pårørende på Solrød kommunes plejehjem	Solrød
Hotherhaven	Fra institution til hjem	Stevns
Omsorgscenter Kærbo	Invitation til Liv	Ishøj

De 16 projekter vist i tabellen ovenfor dækker over følgende variationer:

- Et plejehjem har fået bevilget midler til to projekter under hjemlighedspuljen (Provstegaardshjemmet i Odense).
- To plejehjem i puljen er et friplejehjem (Provstegaardshjemmet i Odense og Sydmarksgården i Tommerup).
- To plejehjem i samme kommune har fået bevilget midler (Bronzealdervej og Stenslund i Odder kommune).
- Fire af de 16 projekter er forankret i en kommune, hvor alle kommunens plejehjem indgår (Frederikshavn, Aarhus, Lejre og Morsø kommuner).
- De øvrige 12 projekter er forankret på et enkelt plejehjem.
- 13 af de 16 projekter har arbejdet med indemiljø. Det er hygge kroge, rum i rummet, nye døre, belysning, farver, lyd mv.
- Syv projekter har arbejdet med udemiljø. De har alle etableret sansehaver eller orangerier.
- Fire af projekterne har altså arbejdet med både inde- og udemiljø.

Det er ikke muligt at kategorisere de 16 projekter i entydige kategorier for, hvad de har arbejdet med, da de alle sammen har arbejdet med indretning (ude og inde), samvær og fællesskab og inddragelse af beboerne i en sammenhæng og ikke kun som én del uden de andre. De har arbejdet med at etablere og understøtte ro, afskærmning, genkendelighed, samvær, hygge og fælles aktiviteter gennem rammer inde og ude og gennem inddragelse af beboere.

På besøgene ses generelt en stor grad af faglighed aktiveret i dagligdagen, når vi taler med personalet, og de får lejlighed til at sætte ord på deres hverdagspraksis. En aktivitetsmedarbejder på ét af plejehjemmene siger fx sådan her:

”Vi bruger det [tiltagene] som faglighed i hverdagen. Når vi skal se beboernes ressourcer og identitet, så bruger vi helt naturligt haven i vores faglige tilgange. Haven giver god mulighed for at omsætte det i hverdagen. Vi tager perspektivskifte og sætter os i beboernes sted, og hvad er deres livshistorie, og hvad skal vi ramme i den beskæftigelse, vi tilrettelægger.”

Nogle projekter har eksplicit formuleret en ret klar forankring i forskning, viden, indsatsmodeller, værdigrundlag eller lignende. Bl.a. står Aarhus Kommunes projekt på to store undersøgelser af hhv. lydmiljø og duftmiljø på kommunens plejehjem, som blev udført af Aarhus Universitet. De to undersøgelser ligger til grund for de valgte fokusområder og indsatser på plejehjemmene. Forskerne og projektlederen vurderer, at det er verdens første store, systematiske kortlægninger og undersøgelser af lyd- og duftmiljø på plejehjem.

De to plejehjem i Odder Kommune bygger på EDEN-principperne om, hvordan man skaber trivsel og velvære. De har derfor fokus på at afinstitutionalisere så meget som muligt. En leder siger:

”Beboerne bor ikke i vores institution. Vi arbejder i deres hjem.”

Principperne understreger, at man skal sikre det ældre menneskes værdighed og selvbestemmelse, og at den ældre bevarer sin egen identitet og styring af sit eget liv. Der skal skabes hjemlighed med afsæt i beboernes egne boliger, og nærvær og samvær på beboernes præmisser.

EDEN

I Eden Alternative ses aldrig som en stadig mulighed for udvikling – også selvom man bliver skrøbelig, syg og har brug for megen støtte og hjælp i en plejebolig. Et institutionspræget liv erstattes af et genkendeligt hverdagsliv, hvor alle har medindflydelse og medejerskab, og hvor den nødvendige omsorg, pleje og behandling naturligvis tilgodeses.

Filosofien består af 10 principper, som skal udmøntes lokalt og dermed meget forskelligt. Hermed gives retningslinjer og udgangspunkter for at skabe et "liv værd at leve" for alle involverede parter uanset alder, handicap og bolig. Formålet med principperne er at fjerne ensomheden, kedsomheden og hjælpeløsheden samtidig med, at trivslen forøges hos de ældre mennesker og de, som drager omsorg for dem. Dette gøres ved at ændre en bestående institutionstankegang

The Eden Alternative handler om at ændre den traditionelle, institutionelt prægede pleje- og omsorgskultur. De 10 principper kan også anskues som ti humanistiske procespunkter, som sikrer, at alle involverede i et plejehjems hverdag, inddrages i Eden Alternative forandringsprocessen.

Læs mere: *Eden Denmark*, www.edendenmark.dk eller www.edenalt.org.

Copyright © 2001 William H. Thomas, M.D.

I Odder Kommune arbejder de med hjemlighed med afsæt i en ph.d.-afhandling, "Hjemfølelse", af Carsten Schjøtt Philipsen. Heri opstilles syv faktorer, der påvirker hjemfølelse: Fravær af stress, reduceret opmærksomhed (forudsigelighed, ro), kontrol over nære omgivelser (indflydelse, selvbestemmelse), frihed fra andres regler (eller at kunne genkende sig selv i andres regler), anerkendelse af ens tilstedeværelse, mulighed for at trække sig tilbage, brug af personlige ting (præge de rum man bor i).

Hvalsø Ældrecenter i Lejre kommune arbejder med Tom Kitwoods Blomsten, der giver et illustrativt værktøj til at have opmærksomhed på værdighed, at beboerne bliver mødt og set for den, man er, og at personalet også tør at spørge ind og engagerer sig i at spørge ind til beboerens præferencer, da det også er værdighed at søge at forstå beboeren som individ og skabe agens og autonomi for beboeren.

Blomsten**Sundhedsstyrelsen skriver om Blomsten i deres introduktionshåndbog til faglig ledelse:**

Vi har alle sammen en række grundlæggende psykologiske behov, der skal opfyldes for, at vi trives. Mennesker, der modtager pleje og omsorg, og som måske har en kognitiv funktionsnedsættelse, fx en demenssygdom, har brug for, at andre hjælper med at opfylde deres psykologiske behov.

Blomsten* er inddelt i fem universelle behov, som du skal kende til for at finde frem til lige præcis det, der giver mening for borgeren. De fem psykologiske behov er:

- Identitet dækker over det, der gør mig til mig. Identiteten skabes igennem livshistorien, det levede liv og i sociale sammenhænge.
- Inklusion handler om at føle sig inddraget i fællesskabet og i handlinger, der angår mig.
- Trøst handler om at føle sig set og hørt, at blive lyttet til, forstået og anerkendt.
- Tilknytning dækker over at føle sig knyttet til personer og steder.
- Meningsfuld beskæftigelse er at opleve sig selv som en del af noget vigtigt, fx ved at bidrage med- eller være optaget af noget og føle glæde ved det.

Behovet for kærlighed binder alle fem behov sammen. Det er her, hvert enkelt menneske oplever mest mulig kærlighed og bliver ubetinget accepteret som den, de er, og for det, de bidrager med. Hvis en borger mistrives, er det et tegn på, at et eller flere af de psykologiske behov ikke er opfyldt. Blomsten kan derfor også bruges som et redskab til at undersøge, hvilke psykologiske behov en adfærd er udtryk for.

**Kilde: Kitwood, Tom (1999): En revurdering af demens – personen kommer i første række*

Kilde: Sundhedsstyrelsens introduktionshåndbog til faglig ledelse.

4.1 De virkningsfulde elementer i arbejdet med hjemlighed

I de næste kapitler (4, 5 og 6) beskriver vi de erfaringer, som projekterne har gjort sig. Vi formidler det i form af de virkningsfulde elementer i arbejdet med hjemlighed, som vi kan se på tværs af erfaringerne fra projekterne. De virkningsfulde elementer i arbejdet med hjemlighed på plejehjemmene er analytisk udvundet med afsæt i det kvalitative data og ses i boksen nedenfor.

Virkningsfulde elementer

- **Etablering af rammer, der indbyder til samvær og fællesskab.** Rammer handler om at skabe stemning, at det er rart at være på plejehjemmet, at arbejde med fysisk indretning ude og inde og med tilgængelighed.
- **Aktiviteter, der motiverer til brug af rammerne,** der handler om at rammerne ude og inde indbyder til samvær og fællesskab, at de anvendes til sansestimulering i bred forstand, og at der kan afholdes aktiviteter og events.
- **Involvering og inddragelse af beboerne,** der handler om, at personalet har fokus på at lære mennesket at kende, at samtale og kommunikere med beboerne, inddrage dem i aktiviteter og valg, give dem autonomi og medbestemmelse.

Alle 16 projekter har arbejdet med de virkningsfulde elementer i projektperioden, men i varierende grad og på forskellig vis. For nogle har etablering af rammer (ude og inde) fyldt mest i projektperioden. For andre har de haft et stort fokus på at lave aktiviteter, der kunne motivere til samvær, mens der for andre igen har været et større fokus på inddragelsen af beboerne gennem bl.a. gennem udvikling af metoder og tilgange til samtaler og kommunikation med beboere og pårørende. Fælles for alle er, at de peger på alle tre dele som virkningsfulde elementer, der er relevante og sammenhængende i arbejdet med at skabe hjemlighed på plejehjem.

5 Etablering af rammer, der indbyder til samvær og fællesskab

Det første element i projekternes tiltag for at skabe hjemlighed er **etablering af rammer, der indbyder til samvær og fællesskab**. Alle 16 projekter har en forståelse af hjemlighed, der indeholder at give de bedste muligheder for at skabe samvær og fællesskab som en vigtig del af, at man som beboer kan føle det hjemligt på plejehjemmet. Projekterne har derfor arbejdet med at etablere rammer, der indbyder til samvær, til fællesskab, og som giver mulighed for, at beboere, der har svært ved at være i fællesskabet, også kan være med i en mere afsondret form.

Rammer, der indbyder til samvær og fællesskab, dækker over både inde- og udemiljø. For indemiljøet er der primært tale om etablering af mindre rum i rummet, herunder små kroge hvor en beboer kan sidde delvist afsondret fra de andre beboere, men stadig være en del af fællesskabet ved at kunne se eller høre visse interaktioner blandt de øvrige beboere, og hvor pårørende også kan trække sig hen med eller uden beboeren under besøg.

Etablering af rammer, der indbyder til samvær og fællesskab, sker på forskellig vis. Det er:

- At arbejde med at skabe stemning på plejehjemmene, der gør det rart at være der.
- At arbejde med indretning i indendørsarealerne.
- At arbejde med indretning i udendørsarealer.
- At arbejde med at sikre god tilgængelighed for beboerne.

5.1 Arbejde med at skabe stemning

Alle projekterne arbejder bevidst med at skabe stemning på plejehjemmet. Det skal være rart at være der for beboerne, og også for pårørende og personale. Det skal være rart for beboerne at bo på plejehjemmet, for de pårørende at komme på plejehjemmet og i beboerens hjem og for personalet at arbejde der.

Projekterne anvender forskellige tiltag for at skabe stemning på plejehjemmene. De arbejder med at skabe hyggelige miljøer med brug af lys, møbler, puder, tæpper, billeder, planter mv.

Nogle projekter arbejder også med duftmiljø og lydmiljø og en bevidst brug af dufte og lyde. Det kan være bevidsthed om bagning for at bruge duften af nybagt bagværk til at skabe hygge og hjemlighed, og det kan tilsvarende være brug af duft af blomster. Det kan også være bevidsthed om at afvikle dårlige lugte, herunder ved at indføre nye processer for at fjerne vasketøj.

Mange projekter italesætter eksplicit, at etablering af rammer for samvær og fællesskab også handler om at skabe indbydende miljøer, der inviterer

Akvarium med fisk som står i indgangsområdet til Omsorgscenter Kærbo i Ishøj for at skabe en rar og velkommende stemning. Medarbejderne fortæller, at flere af beboerne kommer forbi akvariet og følger med i fiskenes liv.

og motiverer til deltagelse i fællesskabet, og at skabe bedre muligheder for deltagelse i fællesskabet. Et hyggeligt miljø i fællesrum kan stimulere beboerne til at deltage mere og blive længere i fællesrum.

5.2 Arbejde med indretning i indemiljø

Alle projekterne arbejder bevidst med indemiljøet og med indretning af indendørsarealerne. Tiltag til indretning i indemiljø inkluderer i mange af projekterne at arbejde med nye farver på vægge og døre for at skabe mere ro og afdæmpet stemning. Nogle projekter har også opsat tapeter med mønster, bl.a. blomster, fugle eller andet med natur, som beboerne selv har været med til at vælge. Mange projekter arbejder med billedudsmykning på væggene, der skal bidrage til at skabe hjemlighed og indbyde til at opholde sig i fælles arealer.

Nogle steder er det store flotte vægmalerier af blomstermar-

På plejecenter Ankermedet i Skagen hænger billede af en fiskekutter over en hyggelig bænk placeret med udsigt til grønt område.

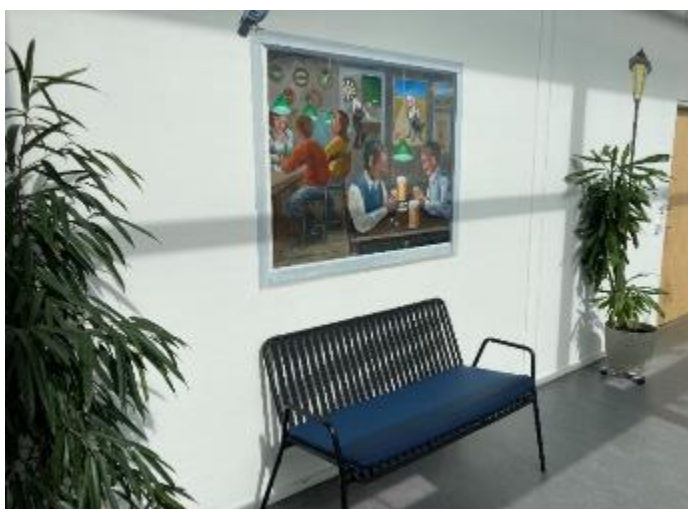
ker, skove og andre naturmotiver. Andre steder er det store flotte fotografier af lokale steder, som er kendte for beboerne - fx klassiske

Skagen-steder som Fyret, Sandormen og havnen på plejecenter Ankermedet i Skagen, og Klinten og kalkbruddet på plejecenter Hotherhaven i Hårlev på Stevns. På plejehjemmet Aabo i Aakirkeby på Bornholm er det også vægmalerier af frisørsalon, værtshus, bibliotek, som skaber

I Solrød hænger billeder af den lokale indvielse af s-togslinjen med deltagelse af Dronning Margrethe.

Aabo på Bornholm: Flotte billeder skaber miljø og hjemlighed. De har etableret en "hovedgade" med bænke, lygtepæle, træer og et blik "ind i" bl.a. værtshus og frisør

Denne type udsmykning af vægge via farver, tapeter og billeder er både med intentionen at skabe hygge, stemning og hjemlighed og også forsøg på at skabe genkendelighed og reminiscens for beboerne, idet personalet bruger udsmykningen til at tale om indholdet i billeder og beboernes levede liv, herunder om de har været på de afbilledede steder, livet på landet, på havnen, med børnebørn og hvad der ellers lægges op til samtaler med afsæt i billederne.

Også bevidsthed om lys, lyssætning og lysindfald indgår i nogle projekters tiltag for at skabe mere hjemlighed, bl.a. har de på Kærbo plejehjem i Ishøj arbejdet med punktbelysning over mindre runde borde, som skaber en lille 'ø', og hvor intentionen er at øge intimiteten og følelsen af at sidde sammen i en 'egen lille boble' i det store rum. En aktivitetsmedarbejder sætter disse ord på det:

“De [beboerne] har været med til at beslutte, hvad der skulle være hyggebelysning. For hvad er hygge? Er det at have lamper? Ja nok, men hvilke lamper. Ikke kun dem i loftet, altså lysstofrør. Vi har valgt punktbelysning. Det giver en intimitet. Vi sidder i vores lille boble her.”

Tiltag til indemiljø inkluderer også indretning af indgangspartier til plejehjemmet eller som indgang til afdelinger med blomster, sofaer og tydelig skiltning i gulve.

På plejecenter Hotherhaven har de også bevidst ændret afdelingernes navne for herved at bidrage til mere hjemlighed. Førhed afdelingerne noget så institutionelt som H1, H2, H3, H4, H5 og "fingeren". Nu har de ændret navnene. Projektlederen fra Hotherhaven i Hårlev fortæller:

Hotherhaven i Hårlev: Hjemlighed skabes også via navne, og at man bliver budt velkommen på afdelingen med flot billede (til venstre er det tidligere velkomstschildt).

“Vi ville også have hjemlighed ind i navnene, lokale navne. I stedet for H1, H2, H3, H4, H5 og "fingeren" hedder de nu Klinten, Kalkbruddet, Fyrtårnet, Kongeskoven, Bjerget, og Ved Kirken. Det er steder, man som Stevnsboer kender og har positive associationer til. Vi har fået taget billeder af de steder, der hænger på gangene og byder velkommen til det her sted. Og rundt omkring hænger der billedserier fra de steder.”

Også tiltag til at gøre gangarealer mere hyggelige ses i mange projekter. Ledere og medarbejdere fortæller om gangarealer, der har været rodede og overfyldte med møbler. På et plejehjem siger de, at gangarealerne var

“parkeringspladser for rollatorer og vasketøjskurve”. På disse plejehjem har tiltag til indemiljø omhandlet oprydning, bevidst indretning ved fx stole eller bænke på særlige steder med god udsigt til natur eller foran billeder, hvor beboerne så kan sætte sig og betragte billederne. Oprydning på gangarealer har også flere steder ført til, at overfyldte reoler er blevet fjernet eller er blevet erstattet af mere enkle løsninger. Erfaringerne er, at rod for en del af beboerne var med til at skabe uro for øjnene, forvirring og generel uro, og det havde de mere opryddede arealer en positiv indvirkning på. Oprydningen er sket med respekt for de enkelte beboeres behov for også at omgive sig med ting, der gør det hyggeligt og deraf også medvirker til at skabe hjemlighed.

Hovedparten af plejehjemmene har også investeret i nye møbler som en del af tiltag til indretning for at skabe mere hjemlighed. Nogle steder har det været at indkøbe nye møbler som erstatning for slidte møbler, der ikke var indbydende til at sætte sig og forblive siddende. Andre steder har det været at indkøbe ensartede møbler for at skabe mere ro via den enkelhed, der opstår ved ensartede udtryk og farver. Og andre steder igen har det været med hensigt at gøre møblerne nemmere at bruge for både beboere og personale gennem lethed i vægt, slå-sammen-borde og stoleben med hjul.

Hovedparten af plejehjemmene har arbejdet med indretning via afskærmninger og etablering af rum i rummet. Det er sket for at skabe mere ro, hygge og mere overskuelige fællesrum for beboere, der forstyrres af for store arealer med for mange mennesker, for mange interaktioner, for mange aktiviteter og for megen transportaktivitet. Projekterne har brugt afskærmning med fleksible vægge og flytbare skærme, etablering af hyggekrege og lignende.

På plejecenter Solbakken i Ringsted har de arbejdet med at skabe rum i rummet i spisestuerne, så beboerne kunne sidde og spise i mindre grupper med afskærmning for at skabe mere ro. De har indkøbt runde borde for at skabe bedre samvær og inklusion i mindre grupper, og de har erfaret, at deres intention blev opfyldt, idet de runde borde med afskærmning, hvor beboerne kan spise i mindre grupper, bidrager til et bedre samvær og mindsker konflikter mellem beboere.

På Solbakken i Ringsted er der skabt mindre rum i det store rum, som spisestuen. Dette er gjort med afskærmninger og nye runde borde, der giver mere ro til samtale i mindre grupper.

Nogle få projekter har arbejdet bevidst og fokuseret med lydmiljø og brug af lydmiljø til at understøtte skabelse af hjemlighed og stimulere beboerne til at deltage mere i fællesskaber. Lydmiljø handler om bevidst brug af lyd, musik, TV og radio til at understøtte særlige stemninger. Og lydmiljø handler endvidere om at nedbringe forstyrrende lyde. Det kan være personalealarmer og alarmer fra køkkenudstyr, det kan være høje lyde fra larmende og klirrende rulleborde, fra service og bestik i spisesituationer.

Det kan også være larm fra køkkenmaskiner, som alle plejehjem med åbne køkken-spisestue har opmærksomhed omkring. I mange kommuner er det prioriteret at have lokale

køkkener med madlavning, da dette medvirker til hjemlighed og stimulerer beboernes duftsans og gerne skal medvirke til at stimulere sult og madindtag. Men samtidig er plejehjemmenes erfaringer også, at dette ikke er

entydigt positivt. Selv om madlavning bidrager til hygge og duftsans-stimulering, skaber larm fra køkkenmaskiner også uro, der holder nogle beboere væk.

Nogle plejehjem har således via arbejdet med tiltagene under hjemlighedspuljen erfaret, at de skal arbejde mere bevidst med arbejdsgange. Det kan fx være ikke at tænde røremaskinen eller opvaskemaskinen, mens beboerne spiser. Og det kan være opmærksomhed på, hvornår man som personale højtlydt bidrager til eller bryder ind i samtale og aktiviteter, der foregår. Lydmiljø kan således også handle om de samtaler, som ikke er samtaler med beboerne, og som ikke taler ind i deres liv. Det kan skabe forstyrrelser og unødigt baggrundsstøj. På den workshop, vi afholdte med deltagere fra otte projekter, fortalte en deltager fx om dette. Hun genfortalte en begivenhed, hvor hun afholdt banko med beboere. En medarbejder kom gående forbi og råbte højt "Banko!", hvilket forvirrede nogle beboere og fik dem til at tage brikkerne af deres plader, og deres spil således blev ødelagt af en ubetænksom medarbejder.

Aarhus Kommunes projekt om lydmiljø

Aarhus Kommunes projekt havde fokus på lyd- og duftmiljø på kommunens plejehjem. Projektet indeholdt disse elementer: screening af lyd- og duftmiljø på alle kommunens plejehjem, pilottests og prøvehandlinger på fem plejehjem for at erfare, hvilke tiltag der har størst værdi for beboere, pårørende og medarbejdere, samt erfaringsopsamling med henblik på forankring på kommunens plejehjem og udbredelse til andre plejehjem i landet.

Projektet er funderet i to store undersøgelser, Aarhus Kommune fik lavet i samarbejde med Aarhus Universitet af hhv. lyd- og duftmiljø. Undersøgelserne definerer fire typer lyde: 1) lyde som skabes af natur og naturlige processer (kaldes geofone), fx vindens sagte susen. 2) lyde som skabes af dyreliv (kaldes biofone), 3) lyde som skabes af mennesket (kaldes antropofone), fx fodtrin, tale mv., og 4) lyde som skabes af maskiner og apparater (kaldes teknofone), fx trafik, alarmer, ventilation mv. Projektet har fokus på at nedbringe lydgener inden for alle fire typer lyd.

Vi besøgte plejehjemmet Ceres Huset, hvor vi talte med projektlederen, lederen og mere end 20 medarbejdere samt nogle beboere. De fortalte om de tiltag, de har foretaget, som kan virke relativt små, men som har haft meget stor betydning for lydmiljøet og herfra også for beboernes livskvalitet og personalets arbejdsmiljø.

De vigtigste tiltag med betydning har været:

- Nye støjsvage rulleborde
- Underduge på borde
- Stole- og bordben-sokker
- Bevidsthed om at skabe ro i spisesituationer og dermed arbejdsgange i de åbne køkkener
- Bevidsthed omkring brug af radio og TV
- Bevidst brug af musik til forskellige formål – som hygge-underlægningsmusik i dagligstuen, som støtte under træning, som opkvikkende element mv.

Rulleborde:

Mange medarbejdere påpeger den meget store forskel på de gamle rulleborde og de nye. En siger fx: *"Vi prøvede med det gamle og det nye, og det gamle larmede helt vildt, når man kørte over noget, og det klirrer fra glas og flasker og kander. Og det nye sagde bare lige et lille donk. Det har bestemt haft en effekt på lydniveau."*

Efter mødet går vi ned i et af køkkenerne og afprøver det selv. Det er en meget stor forskel på lydniveau. De gamle larmer virkelig meget, når de ruller hen over gulvet og over gulvlister, mens det nye er nærmest lydløst.

Projektlederen Mads siger: *"Jeg har brugt latterligt meget tid på at kigge på hjul. Og man kan spørge: Er det virkelig rulleborde vi skal bruge så mange penge på? Ja, det er det! Du kan tydeligt høre det her."*

Overfladen er også langt mindre støjsvag end de gamle borde, så glas, flasker, service, bestik mv. klirrer og rasler stort set ikke under kørsel og når de sættes på bordet.

Underduge:

De nye underduge er en art frotté-duge, der skal ligge under dugene på bordene for at nedbringe støj. Vi afprøver dem ved at slå på bordene hhv. med og uden underdug. Igen er forskellen meget stor. Med underdug kommer kun en lav, næsten uhørlig lyd. Uden underdug kommer høje lyde, når man slår i bordet eller stiller service og andet på det. En medarbejder siger: *"Underdugene har halveret skærmydslerne blandt beboerne under måltiderne."*

Stolesokker:

Stolesokkerne eliminerer den høje skarpe lyd, når spisebordsstole rykkes rundt, hvilket sker meget ofte i spisesituationer med et stort antal beboere samlet. Projektlederen refererer en beboer for at sige om stolesokkerne: *"Det er det bedste, der er sket her længe."* Under besøget i Ceres Huset fremhæver personalet flere gange, at med indretningen og disse lyd miljø-tiltag har man observeret færre konflikter.

Caserapporten fra Ceres Huset i Aarhus er vedlagt rapporten som bilag.

Nogle få projekter har arbejdet bevidst og fokuseret med duftmiljø og brug af duftmiljø til at understøtte skabelse af hjemlighed og stimulere beboerne til at deltage mere i fællesskaber. Duftmiljø afhænger bl.a. af plejehjemmets indretning, placering af vaskerum, udluftningskanaler mv. Nogle projekter har arbejdet med at etablere bedre indretning eller placering af vaskerum, der ligger, hvor duftgener genererer mindre dele af huset, eller nye arbejdsgange med at fjerne affald hurtigt. Enkelte plejehjem har fået opsat vaskemaskiner i beboernes hjem for at vasketøj har kunnet sættes i gang i hjemmet. Nogle plejehjem har forsøgt at forbedre duftmiljø med aloe vera planter, friske blomster eller andre duftskabere. Nogle har den erfaring, at dette ikke bidrager til at forbedre duftmiljøer, mens en medarbejder på plejehjemmet Ceres Huset i Aarhus siger, at aloe vera planterne har forbedret duftmiljøet væsentligt.

Som nævnt prioriterer mange kommuner at have lokale køkkener med madlavning, da dette medvirker til hjemlighed og stimulerer beboernes duftsans og gerne skal medvirke til at stimulere sult og madindtag. Men samtidig er plejehjemmets erfaringer også, at dette ikke er entydigt positivt. Selv om duftmiljø er stimulerende med nybagt bagværk eller duft af dejlig mad, peger flere plejehjem også på, at maddufte samtidig kan være forstyrrende og ikke behagelige. Produktion af mad kan starte om morgenen, og duft fra kål eller fiskefrikadeller kan være generende for nogle, og kan ligeledes forvirre tidsfornemmelsen, hvis sådanne dufte optræder fra tidlig morgen, som projektlederen i Aarhus Kommune pointerer.

På plejehjemmet Bronzealdervej i Odder Kommune havde de indeholdt i deres projekt at få opsat en væg som afskærmning mellem det åbne køkken og spisestuen for at nedbringe larmen fra køkkenet (hakken og riven af grøntsager, røremaskiner, opvaskemaskiner, alarmer fra ovn mv.). Men deres involvering af beboerne førte til, at beboerne afviste ideen. Beboerne gav udtryk for, at de godt kan lide at være i samme rum som personalet, der laver mad, så de kunne se og høre, hvad der foregik og samtale undervejs. Det betød, at lysten til den menneskelige interaktion og synlighed i denne sammenhæng blev prioriteret over initiativet med nedbringelse af støj.

Nogle projekter fortæller, at de er meget opmærksomme på arbejdsgange som en vej til at skabe hjemlighed. Det kan være, at medarbejderne er bevidste om ikke at igangsætte larmende arbejdsprocesser i det åbne køkken, mens beboerne spiser i den nærliggende spisestue. Det kan være, at medarbejderne er bevidste om, hvornår radio og TV skal køre. Det kan være bevidsthed om at fjerne lugtende skraldespande, vasketøjskurve mv. fra lejligheder og fælles arealer. Det kan være bevidsthed om at involvere beboerne i udeaktiviteter som vanding og havehold.

5.3 Arbejde med indretning i udemiljø

Tiltag til indretning i udemiljø inkluderer i mange af projekterne arbejde med at stimulere beboernes sanser ved at aktivere naturens lyde, dufte og årets gang for herved at skabe genkendelighed og hjemlighed og herved reminiscens og emner til at samtale om beboernes levede liv.

Nogle projekter har arbejdet med at få frisk luft, havluft, fuglekvidren og mågeskrig ind i duft- og lyd miljøet på plejehjemmet. Hvilke lyde og dufte, der virker hjemlige er individuelt, så de plejehjem, hvor de har arbejdet med lyde og dufte har forsøgt at inddrage beboerne så meget som muligt i valg af lyd og duft. For nogle vil mågeskrig være en gene, mens det for andre medvirker positivt til oplevelsen af at være ude i naturen, og det har derfor været afgørende at inddrage beboerne i valgene og at opnå en enighed i, hvad der fælles kan være tiltag til at sikre hjemlighed.

Nogle har også arbejdet med at få årets gang synliggjort. Det kan være i sansehaver og i etablering af, hvad plejehjemmene kalder *orangerier*. Som det ses af billederne nedenfor, og hvad plejehjemmene fortæller, kan man i et orangeri sidde flere beboere sammen inde i orangeriet, være omgivet af naturen og nogle steder følge havet og dyreliv omkring, mens man nyder kaffe og kage, modsat et drivhus, som ofte er mindre og primært er til dyrkning af grøntsager.

På plejecenter Fjordglimt på Mors ligger det nyopførte orangeri på en sti, der går centralt i byen langs Limfjorden. Når beboerne sidder i orangeriet, passerer mange mennesker forbi; hundelufftere, løbere og nogle der går tur. Mange hilser på, og der skabes herved en forbindelse til og stemning af byens liv.

To af de flere orangerier, der er etableret via hjemlighedspuljen: Fjordglimt i Nykøbing Mors (tv.) og Hotherhaven i Hårlev (th.). Fjordglimts orangeri ligger lige ud til Limfjorden, og en meget benyttet sti går lige uden for orangeriet. Hotherhavens orangeri ligger skønt i haven lige ved siden af et gedehus og tæt på en legeplads og en kirke, der bringer børn og byens beboere ind i området

Mange projekter har arbejdet med at etablere sansehaver med planter, lys, lyde, vand og andre stimuli. En sansehavne beskrives af plejehjemmene som en have, der stimulerer beboernes sanser på forskellig vis. Det kan være med blomster, græs og planter til at røre og føle. Det kan være lyd af rislende vand eller fugle, der kvidrer sagte og stimulerer lyttesansen. Det kan være en bænk eller stole til at sidde og nyde farver og roen omkring sig.

Nogle projekter har etableret sanselys, som er lys, der stimulerer gennem variation i lysstyrke og farvenuancer, og som oplyser om aftenen. Nogle har etableret trommer og andre instrumentlignende tiltag, som beboere – eller besøgende børnehavebørn – kan bruge. Nogle projekter har arbejdet med vand til at skabe ro og reminiscens, såsom søer med fisk, fuglebade, og også bade til fodbad.

Der er etableret sansehaver i mange projekter via hjemlighedspuljen. Her er billeder fra Engparken i Brande (tv.) og Solbakken i Ringsted (th.). Sansehaven i Engparken har flisebelagte stier, bænke til ophold og på billedet en kunstig ko. Plejehjemmene i Ikast-Brande Kommune har forskellige andre kunstige dyr i naturlig størrelse stående udendørs for at trække naturen tættere på. Solbakken har stampede stier, der skal vedligeholdes for at sikre tilgængelighed for alle, der er bænke og små kroge afskærmet af beplantning.

Alle projekter, der har etableret, hvad de selv betegner som en *sansehavne*, har forstået en sansehavne som et afgrænset område med fokus på at føle, røre, dufte, lytte og nyde gennem forskellige materialer og gennem naturen primært. I etableringen af sansehaverne har de arbejdet bevidst med at involvere og skabe aktivitetsmuligheder for beboerne ved at have haveredskaber tilgængelige, så beboerne kan deltage i at luge ukrudt, nippe planter og vande. På nogle plejehjem fortæller de, at de beboere, der har gået op i haven, da de boede i eget hjem, deltager meget aktivt i pleje af have, planter, buske og træer. På nogle plejehjem er der aktivitetsdage med titler som "Aktivitet i haven", hvor alle beboere er velkomne til at komme og deltage i havearbejde.

Nogle plejehjem har etableret æbletræer og andre frugttræer og -buske. På nogle plejehjem arbejder de bevidst med at bruge krydderurter, grøntsager og frugt i madlavningen, så beboerne kan få oplevelser med forbindelse mellem jord og bord. Vi har under vores besøg set mange krydderurtebede, æbletræer, rabarberplanter mv. Krydderier og

Her ses bede med krydderurter tæt på. De er fra Engparken i Brande.

frugte bruges aktivt i madlavningen, og beboerne medvirker til at plukke og samle, og på nogle plejehjem også til at lave maden, til at bage og sylte.

Aabo på Bornholm: Aktiverende udeliv med "jord-til-bord"-involvering af beboerne

På plejehjemmet Aabo i Aakirkeby på Bornholm er der som led i projektet etableret krydderurtebede, som beboerne kan mærke, dufte og tale om, og køkkenpersonalet bruger dem i madlavningen. Køkkenpersonalet bruger aktivt "jord-til-bord"-principper, så det, der dyrkes, anvendes i madlavningen. Der er plantet rabarber, og der er bærbuske, som kan bruges i madlavningen, og som beboerne kan dufte til og selv plukke og spise. Og beboerne kan tage del i beskæring og vedligehold.

De mange bær, buske og planter kræver meget vanding. Igen er der et beboerperspektiv i personalets aktiviteter: *"Der er jo ikke en af os, der gør noget en time uden at have beboerne med i det. Så vi tager jo 2-3 beboere med ud, når vi vander",* fortæller en aktivitetsmedarbejder.

Der er etableret bænke og hygge kroge mange steder udenfor, som beboerne bruger meget, og i sæsonen lægges der æbler ved bænken. Frugt spiller en rolle for mange beboere, idet mange kommer fra hjem på landet eller med store haver. De samler frugt, og nogle vil gerne tage del i at sylte og koge frugt. Aktivitetsmedarbejderen fortæller:

"Jord-til-bord giver mening for mange af beboerne. Rollatorerne bugner af frugt. Der må ikke gå noget til spilde, og de vil gerne lave frugtgrød osv. Når det giver mening for dem, går de meget op i det. Det er jo det, vi hele tiden skal medvirke til at skabe – mening."

Der er også et hønsedur i et af udearealerne, og beboerne hjælper med at samle æg og passe hønsene. Igen nævner de virkningen af, at der skabes mening for beboerne. De fortæller, at en af beboerne har taget ansvar for at passe hønsene, og i vinter lå han på knæ for at hakke hul i isen til hønsenes vand.

Arbejdet med at skabe hjemlighed opleves af leder og personale som positivt for både dem og for beboerne. Lederen fra plejehjemmet fremhæver, at de ved projektafslutning kan se et fald i brugen af psykofarmaka, fra sidste år til nu, ligesom de også kan se, at antallet af indberetninger om voldsanvendelse er faldet.

Caserapporten fra Aaby på Bornholm er vedlagt rapporten som bilag.

På plejehjemmet Hotherhaven i Hårlev på Stevns var køkkenets personale hurtige til at udvikle et tilbud om at få en picnic kurv udleveret, da orangeriet stod færdigt som et tiltag for midlerne under hjemlighedspuljen. Så nu kan beboere og pårørende bestille en picnic kurv, som de kan tage med ned i orangeriet. Der er både en formiddagskaffekurv og en eftermiddagskaffe-kurv og en frokostkurv. Kurvene kan bestilles samme dag, om end personalet foretrækker bestilling dagen før.

Mange plejehjem arbejder bevidst med at involvere børn på deres arealer og til aktiviteter. Personalet fortæller, at en af de største fornøjelser for beboerne er, når der er børn i huset og på beboernes arealer.

På mange plejehjem er der placeret børnehaver eller legepladser nær plejehjemmet og flere steder med udsigt til legepladser. Mange plejehjem har også aftaler med nærtliggende børnehaver og skoler, der besøger plejehjemmet. Der kan være sang og sanglege og andre aktiviteter og muligheder for samtale mellem børn og beboere.

Nogle plejehjem arbejder også bevidst med at skabe åbne rum ud mod byen og passerende liv. Det kan være med udsigtsmuligheder fra haven eller fra indgangspartier, hvor de så har opsat stole eller bænke, så beboerne kan sidde og betragte livet.

Mange plejehjem arbejder bevidst med at skabe rum til fællesskaber, der inviterer til samvær og ophold i fælles arealer. Det gør de ved at etablere stole, borde og bænke i haver, på terrasser, med etablering af orangerier og overdækkede terrasser og andre fællesarealer. Det er inviterende for beboerne til at bevæge sig ud i haver og terrasser og bruge disse fælles arealer. På mange plejehjem opfordrer personalet også beboerne til at bruge disse fælles arealer sammen til at drikke kaffe, til at arrangere frokoster, fødselsdage mv. På plejecenter Fjordglimt på Mors har alle beboere fået udleveret en nøgle til orangeriet, så de kan bruge det, når de vil.

Formanden for familie- og beboerrådet på plejehjemmet Aaby foran et af de flotte vægmalerier, der er tænkt til at skabe stemning af "hovedgade". Her står hun foran konditoriet.

5.4 Arbejde med tilgængelighed

Mange plejehjem har arbejdet bevidst med tilgængelighed som en del af tiltagene for at skabe hjemlighed.

Nogle har arbejdet med tilgængelig til fællesskabet i indemiljøer. Det er fx nye møbler, som er nemmere at komme op af efter at have siddet i dem, eller som er mere behageligt at sidde i, og som dermed også indbyder til at deltage og blive længere i fællesskabet. På et plejehjem har de købt nye og lidt højere spiseborde, så beboere i store mekaniserede kørestole kan komme ind under bordpladen. Det har betydet, at de bliver længere i fællesskabet, fordi de nu kan sidde ordentligt, fremfor at have langt ind til bordet på grund af at bord og kørestol ikke passede sammen.

Nogle plejehjem har også indkøbt møbler, der er lette at flytte rundt, så de kan bruge møblelementet fleksibelt og dermed understøtte forskellige typer af aktiviteter og samvær i fælles arealer. Før stod det fast ét sted, var tungt og svært at flytte rundt og kunne derfor ikke anvendes i særlig høj grad til socialt samvær. Nu kan det bruges mere fleksibelt, og fordi det er nemt at flytte rundt, giver det bedre muligheder for, at beboerne kan samles i mindre eller større sammenhænge og lave aktiviteter sammen.

Nogle plejehjem har arbejdet med tilgængelighed til fællesskaber i udemiljøer. Det er gennem etablering af sansehaver, stier og andre udearealer, hvori de har sikret tilgængelighed for beboere med rollatorer og kørestole. Det er sket ved at etablere stenbelægning. Et plejehjem har fået stier i sansehavne, hvor materialet er stampet, men det har alligevel vist sig at ændre struktur med tiden, så det skal stampes igen og igen for at give tilgængelighed for alle beboere.

Dette udtrykker de på plejecenter Hotherhaven i Hårlev.

Plejecentret var ret nedslidt og havde gamle uens møbler og et meget institutionelt præg. Med tilskuddet fra hjemlighedspuljen fik de reetableret mange dele af plejecentrets fysiske rammer med bl.a. fjernelse af nogle vægge, nyindretning af indgangsparti, indkøb af nye ens spisebordsstole, oprydning på gangarealer, og også ændring af afdelingernes navne fra de institutionelle H1, H2, H3, H4, H5 og "fingeren" til de mere velklingende og positive associationsfremmende Klinten, Kalkbruddet, Fyrtårnet, Kongeskoven, Bjerget, og Ved Kirken.

De to ledere og projektlederen på Hotherhaven ser en klar sammenhæng mellem indsatserne for mere hjemlighed og personalets trivsel og så også styrkede og forbedrede relationer mellem medarbejdere og beboere. En leder siger det sådan her:

"Medarbejdernes arbejdsglæde og stolthed ved stedet – på grund af de nye tiltag for at rette op på slidte og dårligt indrettede lokaler, og slidte og uensartede møbler, og gamle institutionsprægede navne på afdelingerne – har ført til et bedre fokus på borgernes behov, der ikke bare er pleje eller medicin eller mad, men også livskvalitet. Aktivitetsmedarbejdere igangsætter mange aktiviteter, der er dame- og herre-frokoster, wellness spa, banko, fredagsbar, filmfremvisning og ballon-volleyball. Det fysiske bidrager og det kollegiale bidrager til arbejdsglæde. Det er et nyt mindset, vi vil skabe hygge for beboerne."

Det er en vigtig erfaring at videreformidle til andre, der vil i gang med at arbejde med hjemlighed: at det handler om både fysiske rammer og tiltag og så personalets mindset og tilgange.

Projektlederen på Hotherhaven supplerer:

"Hjemlighed skabes jo både af fysiske forandringer – vægge, møbler, puder og tæpper, der giver hygge og stemning, og udendørs træer og planter og buske og dyr – og så medarbejderne medvirken til at skabe hjemlighed, deres engagement og motivation."

Caserapporten fra Hotherhaven i Hårlev er vedlagt rapporten som bilag.

På plejecenter Solbakken i Ringsted tager de afsæt i en forståelse af hjemlighed anskuet ud fra fysiske rammer, sociale rammer og psykologiske rammer. Personalet skal arbejde med og tage hensyn til alle tre typer faktorer, der påvirker hjemlighed, og vægtningen mellem de tre faktorer varierer fra beboer til beboer.

Alle projekter fortæller om **udfordringen med at skabe hjemlighed** i krydsfeltet mellem, at det er beboerens bolig, medarbejdernes arbejdsplads og en institution, der skal drives. Nogle gange kolliderer forskellige hensyn. Der er beboernes ønsker til hjemlighed og respekten for deres bolig. Der er hensyn til medarbejdernes arbejdsmiljø, der også er reguleret via diverse lovgivning om arbejdsmiljø mv. Og der er institutionsdriften, der er reguleret via brandmyndigheder, og skal fungere under hensyn til rengøring, tilgængelighed, økonomi, praktik omkring måltidstidspunkter, madlavning mv. Alle projekter arbejder i dette krydsfelt og har alligevel fundet løsninger, der understøtter skabelse af hjemlighed for beboerne.

Ovenfor er fremhævet de mange forskellige tiltag, som de 16 projekter under hjemlighedspuljen har taget for at skabe mere hjemlighed. Mange af dem peger på, at skabelse af hjemlighed handler om både fysiske tiltag med indretning og rammer og så personalets aktive arbejde med at skabe hjemlighed – deres mindset og aktiviteter.

6 Aktiviteter, der motiverer til brug af rammerne

Det andet element i projekternes tiltag for at skabe hjemlighed er **brug af de etablerede rammer til samvær og fællesskab**. Projekterne har fokus på at skabe aktiviteter for beboerne og stimulere og motivere til beboernes egne brug af rammer og tiltag og de muligheder, disse giver.

Nogle projekter har haft aktivitetsskabelse som en del af selve projektet, mens andre har haft fokus på den fysiske etablering, indretning og / eller indkøb af møblement, redskaber mv., og så er ibrugtagning og aktiviteter kommet naturligt efter selve projektetableringen. Brug af rammer og faciliteter og tilrettelæggelse af aktiviteter sker på forskellig vis i projekterne, som dækker over.

-
- Stimulering af sanser.
 - Skabe fællesskaber og motivere til deltagelse.
 - Afholdelse af aktiviteter og events.
-

6.1 Stimulering af sanser

Alle projekter arbejder med sansestimulering for beboerne som et element i at skabe hjemlighed. Det handler både om, at en hjemlighedsfølelse for alle mennesker indeholder noget personligt, herunder sansestimulering, og det handler også om, at mange beboere er diagnosticerede med demens, har en kognitiv svækkelse, hvor stimulering af reminiscens via aktivering af sanser bidrager til at vække minder og stimulere til samtale og bidrag til identitet.

Projekterne arbejder med mange forskellige tilgange til sansestimuli, som også er påpeget i ovenstående afsnit om etablering af fysiske rammer.

I indemiljøer handler det fx om at stimulere sanser via indretning, navneskilte, farver på væggene, lysætning, billeder på væggene (som i projekterne både er naturbilleder, billeder af lokalt kendte steder, billeder af legende børn), egne genkendelige døre mv. Nogle projekter har også indkøbt sansestimulerende møbler såsom kuglestole.

Nogle projekter bruger TV-skærme til sansestimulering ved at have billeder kørende af fx natur, dyr og kunst.

Nedenfor ses to billeder i den mappe, som beboerne på Provstegaardshjemmet kan kigge i sammen med personalet og / eller deres pårørende og heriblandt vælge deres hoveddør.

I Aarhus Kommune har de indkøbt og opsat "memory cubes", som er terninger, der ligger på bordene ved TV-skærme, hvor terningens forskellige sider aktiverer forskellige temaer. Beboerne kan vælge tema ved at lægge terningen på nye sider. I Frederikshavn Kommune har de fået produceret dronefilm af Skagen, Frederikshavn og Sæby, som personalet sætter på TV-skærme, og hvor beboerne så kan se byerne filmet fra luften i rolige film med rolig underlægningsmusik.

Mange projekter arbejder med at bruge dufte fra køkkener til at stimulere sanserne, og udtrykker at det er vigtigt for dem, at beboerne kan dufte maden fra køkkenet og stimulere til genkendelse af madoplevelser, fx fra egen barndom eller levet familieliv.

Memory cuben anvendt på plejehjem i Århus kommune er den hvide terning med billeder på siderne, der står på bordet. Boksen under TV forbinder til TV'et.

På Provstegaardshjemmet er i sansehaven indsat en stor, smuk krukke med rindende vand. Personalet oplever, at beboerne responderer positivt på den rislende lys af rindende vand og den rolige grønne farve.

Nogle projekter arbejder med brug af musik til at stimulere sanser, stemninger og hukommelse.

I udemiljøer arbejder nogle projekter bevidst med at stimulere sanser ved at bringe årets gang nærmere beboerne. Det er fx at beboerne via tiltag kan komme nærmere naturen og havet, at de kan indsnuse havluft, se himlens farveændringer, høre mågeskrig, mærke når det regner og nyde solen, når den skinner mv.

Mange projekter arbejder med udemiljøer, herunder etablering af sansehaver, orangerier, åbning af haver så beboerne har større tilgængelighed til have og kan komme ud og få sansestimulering fra luft, lys, dufte, lyde, planter og dyr, følge årets gang via frugthaver, lyde fra regnvejre mv.

Nogle plejehjem ligger tæt på legepladser eller har selv en legeplads, hvor der kommer børn og leger, som beboerne kan betragte og få sansestimulering fra snak, råb og latter og få vækket hukommelsen ved at se på børns leg.

6.2 Skabe fællesskaber og motivere til deltagelse

Et sofahjørne med mulighed for at være sammen og også konkurrere i at kaste med ris-poser på den markerede tal-bane i gulvet. Billedet er fra Om-sorgscentret Kærbo i Ishøj.

Alle projekter arbejder med at skabe og motivere til samvær og fællesskab. Etablerede rammer og fysisk indretning skal indbyde og bruges til mere aktivt samvær. Projekternes forståelse er, at hyggelige og pæne rammer indbyder til at bevæge sig ud i og opholde sig i fælles arealer og deltage i samvær, eller opholde sig og deltage længere end man ellers ville have gjort. Projekterne arbejder med at understøtte samvær med kaffe og kage, forskellige hyggestunder, oplæsning af bøger, arrangere af forskellige former for fællesskabsunderstøttende aktiviteter som at grille, holde herrefrokoster og damefrokoster mv.

Mange projekter arbejder med at understøtte fællesskab også i udearealer ved at gøre disse tilgængelige for beboerne via åbne døre, placering af bænke, der stimulerer til, at beboere sætter sig og taler sammen eller taler med personalet.

På plejecenteret Engparken i Brande har etableringen af sansehaven i en aflukket gårdhave betydet, at de nu kan have dørene stående åbne, så beboerne selv kan gå ud, uden at skulle henvende sig til personalet.

På plejecenter Fjordglimt på Mors har alle beboere fået nøgler til orange-riet, så de kan bruge det alt det, de vil. Der er også etableret en fælles booking, så beboerne kan booke orange-riet til fødselsdage, besøg af pårørende mv.

Mange projekter arbejder med at skabe rum i rummet, så beboerne inviteres til at være med i samvær og fællesskab, og også med mulighed for at være det i mindre grupper afgrænset fysisk med skillevægge, afskærmninger, og små arealer for enden af en gang og lignende, eller udendørs med naturligt etablerede afskærmninger med beplantning, bambus-skærme mv. Mange projekter fortæller, at der er beboere, som ikke trives med at være i for store fællesskaber og i for store fælles arealer. For at sikre deres muligheder for deltagelse i samvær og fællesskab, er det vigtigt også at indrette og skabe rammer, der giver dem mulighed for at være med på anden vis, fx ved at sidde mere afskærmet for sig selv, men stadig opleve sig som med og en del af fællesskabet.

Nogle steder er der ligefrem etableret små hjørner og kroge med en eller to stole, hvor beboeren kan sidde afskærmet i et fælles areal, så beboeren kan høre og mærke, at de er en del af et fællesskab, men samtidig er skærmet og i ro med sig selv.

Nedenfor et afgrænset roligt rum i rummet, hvor beboere kan opholde sig alene og dog i fællesarealet. Billedet er fra plejecenter Stenslund i Odder.

6.3 Afholdelse af aktiviteter og events

Plejhjemmene arbejder på forskellig vis med aktiviteter og events. Nogle har defineret deres projekter, så specifikke aktiviteter indgår i projektet. Andre har defineret projektet som tiltag med indretning, etablering af

orangeri, sansehave eller andet, hvor de aktiviteter, der arrangeres, sker som del af plejehjemmets almindelige drift og aktivitetstilbud.

Alle plejehjem fortæller, at de afholder særlige begivenheder såsom årlige fødselsdage og jubilæer. Derudover at de indimellem afholder større events, så som fælles fester, indvielser, årlige arrangementer i relation til byfester, lokale begivenheder og lignende. Mange plejehjem arrangerer også jævnligt grillmiddage, herrefrokoster, damefrokoster, ture ud af huset og aktiviteter i huset, som er opstået i forbindelse med samtaler med beboerne. Dette sker nu i nyetablerede rammer fra hjemlighedspuljen, såsom orangerier og mere hyggeligt indrettede fælles arealer. Mange plejehjem fortæller også om sangstunder, fester og dans, banko mv.

På plejecenter Bronzealdervej i Odder har de et stort herreværksted, der drives af en frivillig, og som pedellen støtter op om. Det er et værksted, der ligner en stor garage, med flere kvadratmeter væg og alle fire vægge er fyldt med værktøj, redskaber, maskiner, guitarer, billeder og uendeligt meget mere. Da vi besøger dem, er 10-12 mandlige beboere samlet i værkstedet. Her fortælles historier, der holdes foredrag mv.

På plejehjemmet Christianshave i Solrød afholder en aktivitetsmedarbejder oplæsning for beboerne i de etablerede stuer fra "gamle dage" (100-150 år siden). Hun fortæller, at det endnu ikke er så ofte, at beboerne selv går ind i de gammeldags stuer, men at de gerne vil, når personalet tager dem med dertil.

[Mandeværkstedet på Christianshave i Solrød til venstre med værktøj fra 1880'erne, skibe, øl mv. Man kan tage en øl med og drikke den i en hyggelig stemning. Og til højre den gamle stue med grammofon og gamle ugeblade.](#)

Så personalet har inkluderet i deres aktiviteter at invitere beboerne med i stuerne. Det stimulerer til samtaler om deres levede liv og om gamle dage. Nogle kan fx mindes, at de selv eller deres forældre har arbejdet på systue eller i værksted.

Mange plejehjem har aftaler med dagplejere, børnehaver og skoler om, at de besøger plejehjemmet. Nogle steder laver børnene aktiviteter, som de ældre kan se på og derved opleve børnenes leg. Nogle plejehjem arrangerer også fælles aktiviteter for børn og beboere såsom sang, sanglege og oplæsning. På plejehjemmet Aabo på Bornholm har de aftale med et lokalt babyrytmik-hold om, at de afholder rytmikken på Aabo. Det

tiltrækker mange beboere, der er glade for at se babyerne lave rytmik med deres forældre. En frivillig, der er formand for familie- og beboerrådet på Aabo fortæller:

”Der er ikke et øje tørt. Jeg har aldrig set noget lignende, som når de har babyrytmik her.”

Mange plejehjem bruger aktivt dyr og aktiviteter med dyr til at skabe hjemlighed, samvær og fællesskab. Nogle plejehjem har høns, som beboere medvirker til at passe og pleje og hente æg fra. Et plejehjem har geder i en indhegning i haven, et andet har får. Mange plejehjem har faste dage med besøgshunde, og nogle plejehjem opfordrer personalet til at medbringe egne hunde. Flere plejehjem har også besøgsheste, som kommer ind i mellem. Et plejehjem har også haft en besøgsлама. Og et plejehjem har en kunstig ko stående i sansehaven, som for dem forbinder dem tættere med naturen. Ingen af projekterne har købt dyr som en del af deres projekt under hjemlighedspuljen, men nogle af projekterne har etableret tiltag under hjemlighedspuljen, så de passer sammen med projektet. Plejecenter Hotherhaven i Hårlev har fx placeret det nye orangeri lige ved siden af gedeindhegningen, så beboerne, når de opholder sig i orangeriet, kan se og høre gederne.

De projekter, der har etableret sansehaver, planter, krydderurter mv., arbejder med at understøtte aktivering af beboerne i mindre aktiviteter som sansestimuli. Der er indkøbt haveredskaber, som beboerne kan bruge til at vande, klippe, beskære og nippe planter. Plantekasser er placeret i en højde, så også beboere i kørestole kan nå og deltage i sådant arbejde. Der er plantet æbletræer og frugtbusse, så beboerne kan følge årets gang i frugthaver og også samle plukke og frugt.

Nogle plejehjem arrangerer aktiviteter i haven, hvor alle der har lyst kan komme og deltage i at holde haven. Det stimulerer til at deltage aktivt i havearbejde, og det skaber samtidig samvær og fællesskab – og oplevelse af hjemlighed for de beboere, der har haft egen have og været vant til at holde haven. Flere plejehjem arbejder også bevidst med at aktivere beboerne i dele af madlavning eller forberedelse heraf. Det kan være at plukke krydderurter, plukke æbler og bær, skylle frugt og grønt, og deltage i kogning, syltning og bagning.

En beboer på plejecenter Solbakken i Ringsted fortæller:

”Jeg hjælper med at tage ukrudt op. Der kommer også skur med haveredskaber. Det er godt. Jeg har selv haft en stor have. Jeg bruger den meget. Der er skygge om eftermiddagen, så sidder vi derude. Vi vil jo gerne holde det pænt og holde liv i planterne.”

Alle plejehjem fortæller også, at de har aktiviteter ud af huset. De fleste har cykler, hvor en medarbejder eller frivillig kan cykle med to beboere i vognen, så de kan tage på tur og komme rundt og opleve lokalmiljøet og lokale aktiviteter. Mange plejehjem har også minibusser, som de bruger til at køre på ture. Cykler og busser er ikke indkøbt som en del af puljen, men anvendes ind i projektet som redskaber, der kan understøtte beboerne i at få oplevelser, som de enten selv efterspørger, eller som arrangeres som et led i at understøtte oplevelsen af hjemlighed. Fx en cykeltur i lokalområdet eller ned til vandet, hvis det er i nærheden, som kan give anledning til gode samtaler med beboerne om minder og tanker.

Mange plejehjem fortæller, at de har is-, slushice- og / eller popcorn-maskiner enten fast hele sommer eller på jævnlige tilbagevendende dage. På plejecenter Ankermedet i Skagen lavede de en isbutik for at skabe stemning af isbutikkerne på havnen. Her skulle beboerne stå i kø og selv vælge de kugler is, de ville have.

7 Involvering og inddragelse af beboerne

Det tredje element i projekternes tiltag for at skabe hjemlighed er involvering og inddragelse af beboerne som et greb til at skabe mere hjemlighed ved at bidrage til beboernes følelse af autonomi, indflydelse på eget liv og dermed identitet.

Alle projekter arbejder med at involvere beboerne i valg i dagligdagen i egen bolig og i det fælles samvær og fællesskab på plejehjemmet. Herudover har alle projekter arbejdet bevidst og fokuseret med at involvere beboerne i projektets aktiviteter og valg, der har skullet træffes i projektet. Det har været om, hvordan beboerne opfatter hjemlighed, og deres behov, ønsker og præferencer for at bidrage til at skabe mere hjemlighed. Og det har været om at involvere beboerne i valg om indretning, køb af møbler, beplantning mv.

Involvering og inddragelse af beboerne er sket med forskellige tilgange dækker over følgende:

-
- Interesse for og tilgange til at lære et menneske at kende og kommunikation og samtale.
 - Inddragelse af beboerne i aktiviteter.
 - Autonomi og medbestemmelse.
-

7.1 Interesse for og tilgange til at lære et menneske at kende, kommunikation og samtale

Alle projekter lægger vægt på som en del af skabelse af hjemlighed, at de lærer mennesket at kende, der flytter ind og har sit liv på plejehjemmet.

Flere plejehjem har som led i projektet styrket deres for-samtaler inden indflytning med beboeren og med de pårørende for at lære mere om beboeren og det levede liv, beboeren har med sig ved indflytningen. Det sker for at styrke muligheder og evner for personalet til at skabe det, der er hjemlighed for lige netop denne beboer. Forståelsen af, at hjemlighed er individuelt, er således udbredt blandt projekterne. Det er derfor vigtigt at vide noget om beboerens liv for at forstå, hvad der kan være vigtigt at få med ved indflytningen (møbler, billeder, tøj og ting med særlig betydning), hvad der kan være vigtigt at tage hensyn til, og at stimulere og aktivere minder om, fx havearbejde, hvilken mad der har særlig betydning, hygiejnerutiner, brug af tøj mv.

Plejehjemmet Sydmarksgården i Tommerup har udviklet et materiale med navnet "Føl dig hjemme hele livet" med bistand fra et konsulentfirma. Det er et fagligt solidt materiale med indbydende grafisk udseende på tværs af materialer. Der er spørgeguides til samtaler med beboeren ved både indflytning, under beboelsen og også når livet er ved at rinde ud om den gode afsked med livet. Der er spørgekort til samtaler med beboere og pårørende. En beboer, vi taler med på vores besøg på Sydmarksgården, fortæller, at han har en klar oplevelse af, at det er hans bolig. Han har en plakat hængende på væggen, som han fortæller, betyder

Nedenfor ses det hjul, der viser sammenhængen i dialog og samtaleredskaberne udviklet på Sydmarksgården. Der er støtte til samtaler før indflytning, lige efter indflytning, imens beboeren bor på plejehjemmet og ved livets afslutning.

meget for ham og bringer minder tilbage til det liv, han har levet. Han fortæller også, at han oplever en respekt fra personalet for hans ønsker og holdninger. Som han siger kommer det også til udtryk ved noget så simpelt som, at personalet altid banker på døren, inden de går ind til ham.

Plejhjemmet Sydmarksgården i Tommerup har udviklet en materialepakke, der kan understøtte samtaler med beboere

Sydmarksgården har som led i projektet fået udviklet et værktøj til at understøtte samtaler med beboerne om, hvad hjemlighed er for dem. I Sydmarksgårdens ansøgning til hjemlighedspuljen hedder det:

“Føl dig hjemme hele livet” har til formål at skabe et konkret, bevidst og formuleret fagligt værktøj, som sætter personalet på Sydmarksgården i stand til at gøre den nære relation til deres primære faglige praksis. Dette skal medvirke til, at et hjem ikke alene skabes gennem de fysiske rammer eller gennem indflytningssamtalen, hvor meget andet ofte er på spil. Et hjem skabes hver dag og over tid (og mellem mennesker). Og alt personalet skal være medvirkende hertil.

Målet er, at du som ansat på Sydmarksgården, er rollemodel og ekspert i at møde hver enkelt beboer, lige der hvor det enkelte menneske er. Når du er ansat på Sydmarksgården, formår du altid at lytte, spørge ind og vise nærvær. Du ved aldrig bedre, og du er i stand til at kommunikere også med dem, der ikke selv har et sprog.”

Her formuleres det meget klart, at ambitionen er at skabe hjemlighed ved at have en klar fælles tilgang til involvering af beboerne via nærvær og lytten, og det kræver relationskompetence blandt alle medarbejdere.

Sydmarksgården arbejder med at få mere opmærksomhed på beboerne og deres behov, fremfor at tilrettelægge processer med afsæt i institutionslogikker. Under besøget på Sydmarksgården fortæller de som eksempel på, hvordan de omsætter denne tilgang i praksis, at de er blevet mere opmærksomme på at invitere de beboere med, der i lange perioder dagligt sidder i en stol. En medarbejder fortæller:

“Han sad jo bare der. Vi husker nu at invitere ham med. Vi er blevet bedre til at invitere ham med. Lave lidt sjov og ballade. Han reagerer jo på det og giver noget tilbage.”

Caserapporten fra Sydmarksgården i Tommerup på Fyn er vedlagt rapporten som bilag.

Alle plejehjem arbejder med deres kommunikation med beboerne i al den tid, de bor der. Nogle har dette fokus integreret i projektet, mens andre fortæller om det som noget, der er en del af hverdagen, men ikke har indgået i netop dette projekt.

Medarbejderne fortæller på forskellige måder, at de i kommunikation og samtale med beboerne er bevidste om at fastholde ligeværdighed via samtalen, så man opnår en værdig behandling af beboeren, og at kommunikere med respekt, lydhørhed og nysgerrighed for at understøtte skabelse af hjemlighed og identitet for beboerne. Nysgerrig lytten og observation er med til at skabe en kollektiv hukommelse blandt personalet for individuelle præferencer blandt beboerne (hvis personalet også sikrer videndeling). Hjemlighed skabes i beboerens eget hjem på plejhjemmet ved, at personalet har blik for og husker, hvordan beboerne gerne vil have det.

På plejhjemmet Kastanjehaven på Frederiksberg fortæller de, at de har oplevet, at inddragelsen af beboerne har ændret den dynamik, der naturligt kan være i grupper af ældre beboere på plejhjem, hvor nogle er mere ressourcestærke end andre. De har haft en opmærksomhed på i inddragelsen ikke kun at lade de ressourcestærke komme til orde, men også at understøtte dem i at lytte og sikre inddragelse af de ældre, der umiddelbart er mere svækkede i deres alderdom. En aktivitetsmedarbejder på Kastanjehaven på Frederiksberg udtrykker den værdi, som inddragelsen af beboerne, har givet på plejhjemmet, således:

”At gå fra ikke at spørge beboerne til at spørge dem. Den inddragelse; det har givet fantastiske oplevelser. Tidligere når man snakkede med beboerne, var der nogle, som var, hvad vi vil kalde ‘stærke’, og nogle var de ‘svage’. Der er der stadigvæk. De stærke formår bare i dag også at lade de svage komme til. Vi er bordet rundt, og det er en fælles beslutning. Der er en gensidig respekt.”

På Hvalsø plejehjem i Lejre fortæller én af de pårørende, der er hustru til en beboer, at hun oplever, at personalet også har blik for, at de pårørende føler sig hjemme, fordi de bliver inddraget, lyttet til og hørt. Hun giver

Eksempel på to af de hoveddøre på Provstegaardshjemmet, som beboerne individuelt har valgt, og som har givet anledning til gode snakke om det levede liv, minder og barndom.

udtryk for, at det er vigtigt, fordi de pårørende ofte spiller en afgørende rolle i beboerens liv og kan være med til at understøtte hjemligheden. Hun sætter disse ord på:

”Når jeg falder til ro, gør Ole det også. Vi er jo i symbiose.”

Også på Provstegaardshjemmet i Odense fortæller de, at de i deres projekt ‘Min egen hoveddør’ har inddraget både beboerne og de pårørende i valget af hoveddøre til beboernes lejligheder. Det betyder, at der er mange forskellige typer af døre på plejehjemmet, som både bryder det institutionslignende udtryk og skaber liv på de lange gange, men som også har givet nogle gode snakke om beboernes levede liv, om minder og fortællinger fra barndommen.

En af beboerne, som vi har talt med på vores besøg på Provstegaardshjemmet fortæller, at hun har valgt en hoveddør, der ligner den, som hendes to legekammerater fra barndommen havde. Beboeren siger smilende:

”Det er Hans Jørgens dør. Ham legede jeg meget med. Det tænker jeg på, når jeg går ind ad min dør.”

7.2 Inddragelse i aktiviteter

Alle projekter har vægtet at inddrage, involvere og aktivere beboerne som en vej til at skabe hjemlighed, så beboerne oplever og mærker, at de bidrager og er aktive i opgaver, som de var før deres indflytning på plejehjemmet. Det handler både om fysisk evne til at udføre opgaver og herved blive holdt i gang fysisk, og det handler om at blive holdt i gang mentalt som en vej til at skabe identitet og reminiscens, også for de beboere, der har en demensdiagnose eller andre hukommelsesudfordringer. Her kan det at være i gang med fysiske opgaver, som man har været tidligere i livet, medvirke til at huske på glædelige minder og bevare identitet.

På plejecenter Aabo på Bornholm har de i projektet under hjemlighedspuljen etableret ”hovedgaden”, hvor de har udsmykket gangene med flotte billeder af butikker, der kan ligge på en gågade eller hovedgade, såsom frisør, konditori, værtshus og bibliotek, og der er malet bænke og lysstandere, og naturligvis også placeret rigtige bænke. Beboerne kan gå en tur ad hovedgaden og tage et hvil. Personalet fortæller, at de med mange beboere om morgenen taler om, at de skal gå tur i dag, og beboerne ifører sig tørklæde eller hat for at gå tur. På den måde har den etablerede hovedgade fået stor betydning for beboernes aktive liv og møder med andre beboere, og personalet fortæller, at hovedgaden bidrager til reminiscens ved, at beboerne tænker tilbage til,

når de har gået på byens hovedgade og besøgt den type butikker, der er malet på væggene. Butiksbillederne er flotte, farverige og livagtige, så man føler man står udenfor og kigger ind i lokalet.

Plejhjemmene arbejder med mange typer af inddragende aktiviteter. Nogle af disse tilgange er integreret i projektet, mens andre foregår uafhængigt af projektet. Eksempler på inddragende aktiviteter, vi har mødt under vores besøg i de 16 projekter, er:

-
- Lave mad, bage, koge og røre ved ingredienser i madlavning, fx bær og frugter fra egen have.
 - Dække bord og skrive bordkort til spisning.
 - Rydde op og holde orden i egen bolig og fællesarealer.
 - Plukke grønt og krydderurter, bær og frugter fra haven.
 - Passe og fodre dyr, hente æg
 - Medvirken i at passe og pleje haven, vande, beskære, nippe planter og buske.
 - Køre havetraktoren (slå græs).
 - Medarrangører af ture ud af huset eller aktiviteter på plejhjemmet, fx eftermiddagskage, fredagsdrinks mv.
-

Nogle projekter pointerer også vigtigheden af at blive inviteret ind i fællesskabet, men at det samtidig også skal være klart for beboeren, at det er ganske okay at sige nej til at være med.

Alle 16 projekter understreger vigtigheden af at arbejde med at involvere og aktivere beboerne i fælles opgaver. Alle har brug for at være noget for andre, og deltagelse i opgaver på plejhjemmet gør det nærværende.

Plejhjemmet på Frederiksberg er meget opmærksomme på at holde beboerne i gang ved involvering. Som en aktivitetsmedarbejder udtrykte det på kvalificeringsworkshoppen:

”Vi bruger de første tre måneder på at gøre alt for ny-indflyttede beboere. Så efter 14 dage her kan de ingenting, ikke engang skænke mælk i kaffen, hvis vi ikke tænker os om. Det må ikke ske. Vi skal inddrage og aktivere beboerne fra dag 1. Det er et mindset hos os. De skal føle sig anerkendt, hørt, lyttet til. Det giver livskvalitet.”

På samme måde fortæller en aktivitetsmedarbejder på plejecenter Engparken i Brande, at de er meget opmærksomme på at involvere beboere på en måde, der giver mening for den enkelte og står i relation til deres levede liv og interesser. Aktivitetsmedarbejderen siger:

”Ja, hende, der var så glad for hesten [en kunstig hest, som plejhjemmet har anskaffet sig, og som nogle beboere er glade for at kigge på og æ], har selv haft hest. Det var tilbageblik til det levede liv. Mange beboere har demens- og hukommelsesudfordringer. Hvis man som beboer ikke selv kan finde tilbage til, hvordan ens liv har været, skal vi hjælpe dem med det. Det har vi mange tilgange til. Vi har fået sansehaven her, vi har ænder om sommeren, vi har en besøgshest, vi har koen, vi har planter, hvor beboerne kan hjælpe med at vande og luge ukrudt og plukke blomster til bordene. Det at man tager ansvar, det skaber identitet og autonomi [...]

Vandkanderne står fremme, så de kan impulsivt tage dem frem selv. Og krukkerne er i en højde, hvor de kan være med til at luge ukrudt. Det giver selvstændighed, og det, de før har gået op i, kan lade sig gøre her. De kan være med til at plukke blomster til bordene. Så kommer haven med ind i huset. Det giver mange snakke. Og det er godt det er tæt på, så de kan kigge ud og se.”

Nogle projekter fortæller, at de er opmærksomme på at understøtte, at beboerne kan besøge hinanden på den måde, de gerne vil. På nogle plejehjem er erfaringen, at beboerne helst vil mødes i hyggelige fælles arealer, fordi det er krævende at være vært i egen bolig, En aktivitetsmedarbejder på plejecenter Engparken i Brande siger fx:

”Haven har også skabt mere samvær mellem beboerne. De har det svært ved at være på besøg hos hinanden. Det er meget nemmere at mødes ude i haven. Der er højere til loftet, og man føler ikke, at man er vært. Det ligger dybt i den generation, at hvis der kommer nogen på besøg, skal der være kaffe og kage, og har vi nu nok til alle, hvis der kommer flere. Derude er det mere uformelt.”

Andre har den erfaring, at beboerne gerne selv vil invitere ind i eget hjem, og det støtter personalet dem i, fx ved at beboerne kan bestille kaffe og kage til levering i boligen for at understøtte, at de inviterer hinanden ind.

Bl.a. kan beboere og pårørende på Hotherhaven i Hårlev bestille en kaffekurv eller frokostkurv i køkkenet, som de kan tage med i det etablerede orangeri.

På Provesgaardshjemmet i Odense er beboerne med deres individuelle hoveddøre begyndt at invitere hinanden hjem for at vise deres hoveddør, og at det har givet en øget grad af samvær beboerne imellem.

Alle 16 plejehjem har fokus på at rekruttere og aktivere frivillige, da det giver mulighed for at afholde flere aktiviteter på plejehjemmet og på ture ud af huset. Nogle plejehjem har stor succes med at rekruttere og fastholde frivillige. Et sted har de fx mere end 80 frivillige. Andre plejehjem har store udfordringer med at få frivillige og er ikke lykkedes med at skabe en frivilligkultur og har kun få frivillige.

I Frederikshavns Kommunes projekt har de udviklet en model for forskellige typer af aktiviteter, som de bruger til at skabe overblik over aktiviteter, motivere til at initiere aktiviteter, samt hvad der kræves og skal planlægges, når man igangsætter en given aktivitet.

Frederikshavns Kommunes model med fire former for aktiviteter, hvor frivillighed kan aktiveres.

Events	Hverdag	Besøg hjemme	Besøg ude
Loppemarked	Inventar (møbler e.l.)	Dyrebesøg	Cyke/piloter
Tøjbazar	Udsmykning (læ, lys, blomst)	Børnebesøg	Busture
Fernisering	Hverdagshjælp (mad, tøj, have)	Besøgsvenner	Ledsagelse (privat, læge e.l.)
Foredrag	Fredagsbar	Mødregrupper	Gåture
Pårørendefest	Lokale motiver (tv, vægge, glas)	Sang & Musik	Livsdrem (helikopter e.l.)
Frivilligfest	Terrasseliv	Oplæsning	Bådture
Koncert	Kropspleje	Fysisk træning	Indkøb
"Opl."	Eng & Spil	Kirkebesøg	Haveture

Hjemlighedens 4 former

7.3 Autonomi og medbestemmelse

Alle 16 projekter har lagt vægt på at involvere beboerne i projektet for at sikre, at de giver stemme til beboerne.

Både om hvad hjemlighed er for dem hver især og i hvilke tiltag, der er blevet sat i værk, og de valg, der er blevet truffet i projekterne om etablering af rammer, etablering af nye inde- og udeområder, indkøb af møbler mv. De fleste projekter har også vægtet at involvere pårørende i disse processer, ligesom medarbejderne også har været involveret.

På mange plejehjem understreger ledere og medarbejdere værdien af beboerinvolvering, fordi det at tage beboerne alvorligt og lytte til dem og give dem medbestemmelse også medvirker til at skabe agens, autonomi og dermed identitet for beboerne. Livskvalitet, trivsel og hjemlighed som medvirker til at sikre et værdigt ældreliv for beboerne, kommer også af at have medbestemmelse på indretning, rammer og beslutninger i det, der er eget hjem og fælles arealer i forbindelse med eget hjem. På Omsorgscenter Kærbo i Ishøj fortæller en medarbejder:

”Det at borgerne har været med hele vejen igennem har været godt. Inddragelsen er fra borgere, til menig medarbejder til ledelse. Borgerne er inddraget på forskellige måder. Vi har fx haft en postkasse, hvor man kunne putte gode idéer i. Vi har snakket med borgerne om det. Alle er blevet lyttet til, og vi har haft tiden og givet det nærværet.”

Beboerne, og nogle steder også de pårørende, har været involveret via forskellige processer, arbejds møder, interviews og samtaler. Dette med fokus på, dels hvad hjemlighed er, så beboerne har kunnet præge den grundlæggende tilgang til at skabe mere hjemlighed, og hvad der skulle vægtes og prioriteres, dels konkrete behov såvel som mere generelle behov for at føle sig hjemme. Det har handlet om ønsker og præferencer i dagligdagen og til boliglivet generelt. Det har handlet om at finde tilbage til beboernes levede liv, og hvad det vil være godt at aktivere, der kan bringe elementer fra beboernes liv, der har betydning for beboernes livskvalitet, ind på plejehjemmet. Og det har handlet om at aktivere minder og herved bidrage til reminiscens via samtaler om det, der vækker minder. Det betyder også, at beboerne har været inddraget i valg af tiltag, indkøb, etablering af løsninger mv.

Hovedparten af projekterne har anvendt interviews og samtaler med beboerne. Nogle projekter har gennemført strukturerede interviews om hjemlighed med fokus på det levede liv, og som medarbejderne så har omsat til livshistorier om hjemlighed for herved systematisk at kunne uddrage og omsætte livshistorier og vigtige elementer heri ind i projekttiltag.

Nogle projekter har indkaldt til fællesmøder for beboerne, hvor projektet er blevet præsenteret, og hvor projektgrupper har fået input fra beboerne tidligt og undervejs i projektet, og hvor beboerne også har været inddraget i beslutninger i projektet. Nogle projekter fortæller om, at de har udsendt mødeindkaldelser med dagsorden for at beboerne kunne

Plejehjemmet Kastanjehavens 2. sal, der hedder Grøften. Beboerne har selv valgt indretningen, herunder de rød - / hvide duge, der refererer til 'Grøften' i Tivoli i København.

være forberedt. Nogle projekter har arrangeret, at projekt- og arbejdsgrupper har besøgt andre plejehjem, også i andre kommuner, for at få inspiration. Nogle projekter har afholdt involverende workshops med deltagelse af nogle beboere.

Nogle projekter har etableret projektgrupper eller arbejdsgrupper med medarbejdere og med involvering af 3-6 beboere, og nogle projekter har inddraget beboer- og pårørenderåd i arbejdsprocesser.

Andre har anvendt metoder, som bl.a. fremtidsværksted-metoden ved at afholde struktureret arbejdsværksteder for at belyse beboernes behov og ønsker. Flere projekter fortæller om, at de har anvendt prøvehandlinger og evalueret løbende i PDSA-cirkler (Plan, Do, Study, Act).

På plejehjemmet Kastanjehaven på Frederiksberg i København har de både inddraget beboerne i bagning og madlavning i de nye mobile køkkener, som gør det muligt at flytte køkkenet derhen, hvor beboerne er. Beboerne har både været med i valg af farver på køkkenlåger, indhold i skufferne (hvad har man brug for i et køkken), ligesom de har været aktiveret i såkaldte arbejdslaug, hvor beboerne, med støtte fra personalet, har været ansvarlige for indretningen af fællesarealerne på de tre etager, som plejehjemmet fordeler sig fire etager; stuen, Grøften, Oasen og Hyggestuen. 2. salen er inspireret af restauranten 'Grøften' i Tivoli med sine rød- / hvidternede duge, mens 4. salen bliver benævnt 'hyggestuen' og har en biopejs, der skaber effekt af ild i pejsen og med kurvemøbler til at skabe hyggelig og rolig stemning. I både udformning af de mobile køkkener og i indretningen af de tre hovedetager på Kastanjehaven har beboerne været inddraget, og det har været en positiv oplevelse. En aktivitetsmedarbejder sætter disse ord på deres arbejde med at inddrage beboerne i at skabe mere hjemlighed på plejehjemmet:

"Det har givet fantastiske oplevelser. De pårørende har også set det. Deres egne forældre handler og har holdninger, som de er overraskede over. Det er en social genmestring. Det har givet beboerne en værdi og en masse livskvalitet. De bliver hørt. Deres mening betyder noget. De kan se, at der kommer noget ud af. De bliver anerkendt, får selvtillid og tør ytre sig og sin mening."

Udvalgte materialer fra Sydmarksgårdens hjemlighedsmappe med materialet "Føl dig hjemme hele livet"

Som støtte til at inddrage og involvere beboerne har nogle projekter udviklet samtalekort og hjælp til spørgsmål i samtaler med beboerne. På plejehjemmet Sydmarksgården har de med materialepakken; "Føl dig hjemme hele livet" udviklet og afprøvet spørgeguides til samtaler med beboeren ved både indflytning, under beboelsen og også når livet er ved at rinde ud; om den gode afsked med livet.

En medarbejder fortæller, hvordan det har skabt stor værdi i relationsarbejdet med beboerne. Hun forklarer det således:

”Jeg giver valg og muligheder. Jeg spørger, spørger, spørger, og så spørger de [beboerne] mig tilbage om andre ting, Det er nyt, at der kommer nogen til mig. Det var altid mig, der kom til dem. De ser mig mere tilgængelig, mere åben. Det giver en ligeværdighed. Uanset om du er 10 år eller 100 år, har du brug for at være noget for andre. Hvad kan du byde ind med? De pårørende siger, at deres mor og far blomstrer op. Vi gør også meget ud af naboskab, og vi tager imod de nye beboere, viser dem på plads. Forklarer regler, fx hvordan vi spiser osv. På den måde gør vi dem trygge. Vi fejrer livet her.”

På de to plejecentre i Odder Kommuner, Bronzealdervej og Stenslund, fik de et stort udvalg af stole og sofaer til at stå i et fællesrum i tre uger, så beboerne kunne afprøve møblerne ved at sidde i dem og se, hvordan de passede ind. Det blev et stort tilløbsstykke, hvor stort set alle beboere brugte en del tid i møbelrummet både på eget plejecenter, og ved arrangerede besøg på det andet plejecenter, hvor der var andre møbler.

På plejehjemmet Aabo på Bornholm var beboerne involveret i beslutninger om, hvad der skulle afbilledes på store vægmalerier med naturmotive og butiksbilleder på hovedgaden. Derfor indgår der bl.a. på naturbillederne navne for forskellige planter og blomster skrevet på både rigsdansk og bornholmsk, der for nogle arter varierer ret meget, ligesom der er en kat afbilledet på de fleste af butiksbillederne på hovedgaden.

Billede på ”hovedgaden” på Aabo, der viser et kig ind i konditoriet. Bemærk den i teksten nævnte kat: den stikker hovedet frem bag bollerne nederst til venstre i billedet.

8 Forudsætninger for at lykkes i arbejdet med at skabe hjemlighed

På stort set alle besøgene på plejehjemmene har både ledere og medarbejdere givet udtryk for, at arbejdet med at omsætte projekternes intentioner har været en fagligt givende proces, hvor nye tanker og nye måder at arbejde på har smittet positivt af på eksisterende praksis bredt blandt medarbejderne.

Mange fortæller også om udfordringer i forskellige sammenhænge, men alle fortæller, at de har opnået positive resultater, hvor de kan iagttage, at beboerne nyder de nye miljøer inde og ude, de rolige farver, belysningen, naturen, og at beboerne deraf også deltager i flere aktiviteter inde og ude.

Flere steder fortæller personalet, at de har fået nye erkendelser om, hvordan de kan medvirke til at bidrage til større hjemlighed, og at de allerede nu ser en positiv ændring i deres praksis i samarbejdet med kollegaer og i relationer med beboerne.

Nogle projekter peger på, at det har været en udfordring at få alle medarbejdere med ombord til at skabe nye tilgange til hjemlighed, og at de derfor i processen har haft fokus på sikre vedvarende ledelsesfokus til at skabe en motivation for forandringen, og at de har arbejdet med at give medarbejdere ansvar til at drive tiltag og vise vejen og herved skabe et medarbejderdrevet engagement. Nogle har også arbejdet med bevidst brug af sparring, aktiv opfølgning og vedholdenhed i at sætte forandringer af mindset og kultur på dagsordenen.

Forandringer kommer ikke af sig selv, og nedenfor er uddybet fire centrale elementer, som plejehjemmene peger på, har været udslagsgivende for at lykkes med arbejdet med at skabe hjemlighed. De er:

-
- En ledelse der går forrest, sætter retning, skaber mening og motivation for forandring.
 - Et engageret personale, der oplever meningen i dagligdagen, bakker op og lever kulturen.
 - Kompetenceudvikling så alle klædes fagligt på og har de rette redskaber i hverdagen.
 - Inddragelse af samarbejdspartnere fra civilsamfund, boligforeninger, haveselskab mv.
-

8.1 En ledelse der går forrest, sætter retning og skaber mening

Alle plejehjem, der har fortalt om, hvordan processen med at omsætte projektets intentioner til reel praksis har været både meget fagligt og kollegialt givende, men også udfordrende, har nævnt vigtigheden af ledelse. De fortæller, at det er afgørende at have en ledelse, der går forrest og viser retningen for projektarbejdet og for, hvordan projektarbejdet spiller sammen med eksisterende praksis på plejehjemmet. Medarbejderne har haft behov for at se meningen med projektet og at forstå sammenhængen med den måde, hvorpå medarbejderne i forvejen arbejder med at sikre hjemlighed for beboerne på plejehjemmet.

Det betyder bl.a., at lederne også har været en del af omsætningen af projekterne i dagligdagen. De har så at sige måtte 'walk the talk' for på den måde helt konkret at vise vejen. Nogle ledere har også sat ord på, hvordan det har krævet af dem, at de har været mere tydelige i deres ledelse og i deres opbakning til projektet og dets visioner. Det samme gælder de steder, hvor der har været udpeget nøglepersoner eller en projektleder, som har været drivende på projektet. En leder fortæller sådan her:

”Vi gør det også [arbejder med at skabe hjemlighed i overensstemmelse med projektets intentioner]. Vi respekterer, at det er deres hjem. Vi banker for eksempel på. Det er en simpel ting, men vi adviserer med et bank. Det skaber en intimsfære. Det er dit hjem, og du får et vink med en vognstang, inden vi bare går ind.”

Nogle ledere fortæller, at det både krævet, at de har haft fokus på at respektere medarbejderes utryghed i det nye, og at de har arbejdet med eventuel modstand, som de dog fortæller, at der ikke har været meget af. De har været i løbende dialog med de medarbejdere, for hvem det fortsat har været svært at bakke op om projektarbejdet. De har forklaret, hvorfor projektet var vigtigt, hvad der var meningen, fx med valget af farver, de nye og mere systematiske måder at arbejde med den gode velkomst, med relationen og med at inddrage beboerne i, hvad hjemlighed er for dem.

En leder fortæller, at det få gange også har nødvendigt også at ’spille bolden tilbage’ til den eller de medarbejdere, der ikke trods gentagne forsøg på at få dem ombord på projektet og dets intentioner ikke har ønsket at være med i forandringsarbejdet, eller som ikke har ’købt ind’ på det fundament eller mindset, som har udgjort afsættet for en ny måde at arbejde på. Lederen sætter disse ord på det:

”I sådan noget her, er der altid det med bussen: Nogen sidder forrest, og nogen sidder bagerst og hakker bremsen i. Man kan forklare, fortælle, få dem til at forstå, men nogle gange må man sige: Så hører du ikke til her. Er du med eller ikke? Det er enormt svært. Og vi har forsøgt at bringe det ud, så alle kan være med.”

8.2 Et engageret personale der oplever meningen og omsætter i dagligdagen

Alle plejehjemmene giver udtryk for, at de generelt har oplevet et engageret personale, der har taget del i arbejdet med at skabe hjemlighed på forskellig vis, og som har oplevet det meningsfuldt og givende, særligt i relationen til beboerne. Men flere plejehjem giver også udtryk for, at det har været udfordringer med at få alle med ombord.

På Omsorgscenter Kærbo i Ishøj nedsatte de en arbejdsgruppe, som bestod af medarbejdere fra forskellige dele af plejehjemmet og fra deres dag-aktivitetstilbud. Gruppen var særligt investeret i processen med at arbejde med indemiljøet og den fysiske indretning. De arbejdede med de idéer, som de fik ind fra kollegaerne, fra beboere og fra de arkitekter, de havde involveret i processen.

En medarbejder giver udtryk for, at medinddragelsen var central for processen; både den brede ud i hele huset blandt kollegaer og beboere og i form af arbejdsgruppen, der var inddraget til valg af farver, møbeltyper, belysning og afskærmning i de større rum. Medarbejderen fortæller:

”Medinddragelse er super vigtig. Vi har en været en gruppe med forskellige mennesker, der bidrog med så mange forskellige aspekter. Vi har forskellige måder at se tingene på, men vi er nået til enighed. Så får man perspektiveret det hele vejen rundt. Vi har alle budt ind med noget forskelligt. Vi er med til at tale det op. Nogle bliver utrygge i processen. Selv de er kommet med nu. De kan godt se meningen med det nu. Det har været frem og tilbage i processen, fx med farver; hvorfor har vi valgt lige de farver. Vi havde også en tavle og en tidslinje, så alle kunne følge med, se processen og blive trykke i, hvor vi skal hen.”

Netop inddragelsen er centralt, og derfor peger medarbejderen også på, at det er vigtigt at huske alle. Fx var køkkenpersonalet ikke repræsenteret i arbejdsgruppen, og det har de øget opmærksomhed på til næste gang, da det giver noget at have hele huset med i overvejelser, idéer, drøftelser og implementeringen heraf.

I Aarhus Kommunes projekt var alle kommunens plejehjem i varierende grad involveret, hvilket var nødvendigt i et projekt af den størrelsesorden for at sikre en bred forankring og opbakning. Alle var derfor involveret med repræsentanter i screeninger og møder, og udvalgte plejehjem var udvalgt i særlige prøvehandlinger med afprøvning af løsninger og understøttelse af afprøvningen via projektlederens involvering og før-efter-målinger af lydmiljø og duftmiljø.

Også andre plejehjem peger på udfordringen med at få alle med om bord og få alle engageret i større eller mindre grad i processen og nævner vigtigheden af inddragelse og af også at have respekt for, at det for nogle kan være en svær forandring. Nogle medarbejdere ser ikke grund til forandring af arealer, rum, den fysiske indretning og / eller relationsarbejdet med beboerne, og har derfor ikke den naturlige lyst til at gøre nyt eller ændre praksis. Her har det været centralt fra ledelsens og kollegaers side også at rumme de følelser, selv om de kan virke ukonstruktive og forstyrrende for processen. For nogle handler det om, at det kan være svært at ændre praksis efter mange år i samme fag eller at rumme forandringer, hvis man har været en del af plejehjemmet i mange år og ikke ser meningen med det nye.

Nogle projekter har haft fuldtidsansatte projektledere, fx projektet i Aarhus Kommune. Projektet i Frederikshavns Kommune havde fire fuldtidsansatte brobyggere, der understøttede alle kommunens plejehjem i projektaktiviteter, beboerinddragelse, etablering af tiltag, indkøb af møbler mv.

Mange projekter understreger vigtigheden af at have den rette medarbejderkultur defineret som værdier i relationen med beboerne – såsom at skabe ligeværdighed, værdighed, autonomi og selvbestemmelse ved at gå positivt ind i relationer, lytte, observere og omsætte dette til forståelser af, hvad den enkelte beboer gerne vil, og hvordan personalet bedst imødekommer dette, og involvering for at skabe medbestemmelse og identitet. Mange projekter understreger samtidig, at opgaven med at drive en sådan medarbejderkultur er et ledelsesansvar.

8.3 Kompetenceudvikling så alle klædes fagligt på og har de rette redskaber i hverdagen

For nogle af plejehjemmene har der været tale om nye måder at arbejde på, der har krævet, at medarbejderne er blevet klædt på til at kunne bruge redskaber som samtalekort, spørgsmålsteknikker, nye måder at modtage og byde beboere velkommen, tage afsked, samt relationsarbejde og kulturforandringer via særlig opmærksomhed på nye forhold og samarbejder med beboere, som vurderes at øge hjemligheden.

Der har været anvendt forskellige måder at klæde medarbejderne på; fra kompetenceudvikling i form af kurser til mere uformelle drøftelser og kollegial sparring. Nedenfor er listet nogle af de tiltag, der har anvendt i projekterne:

- Kursus for alle på plejehjemmet.
- Kursus for udvalgte medarbejdere (nøglepersoner eller tovholdere) der har til ansvar at medudbrede nye metoder og tilgange, fx i form af sidemandslæring.
- Afprøvninger i praksis, fx i form af prøvehandlinger, som gøres af den enkelte eller i mindre teams.
- Kollegial sparring og drøftelse af, hvad der er svært, og hvad fungerer i afprøvningen, herunder øve sig sammen i nye spørgsmålsteknikker og andet.
- Skriftligt materiale om arbejdet med hjemlighed og de nye tiltag til personale om nye tiltag, herunder information til beboere og pårørende.
- Visuelt i personalestuen: hjemlighedsværksted, oversigt over former for frivilliginddragelse, plakater mv., som påmindelse om hjemlighedsarbejdet og motiverer til at arbejde med tiltagene.

På plejehjemmet Sydmarksgården i Tommerup på Fyn har de gjort en del ud af at sikre, at medarbejderne oplevede sig bedst muligt i stand til at tage samtalekort og spørgsmål i brug. De blev derfor både inddraget i udviklingsprocessen, som dels skabte ejerskab og mening, dels gjorde materialet så anvendelsesorienteret og tæt på praksis som muligt, ligesom de også løbende kunne sparre med hinanden i brugen af de nye redskaber, og enkelte øvede sig også med hinanden i at stille de rette spørgsmål, inden de tog det i brug sammen med beboerne.

Plejehjemmet Aabo på Bornholm har som en del af projektet opkvalificeret medarbejderne. Lederen og en aktivitetsmedarbejder har været på kursus i sansestimulering, og så har aktivitetsmedarbejderen efterfølgende undervist hele personalet, og de har udarbejdet en pjece til medarbejderne, og en til beboerne om de nye etablerede sansestimuli, og hensigter med dem, og hvordan de kan bruges. Hun fortæller, at dette projekt med etablering af de mange sansestimuli har ændret måden, personalet taler fagligt på. Det er blevet nemmere at sætte sprog på, hvad de gør, og hvorfor. Hun udtrykker det således:

På plejehjemmet Aabo har de fået malet en smuk blomstereng på en lang hvid væg.

”Det er et socialpædagogisk boost, kan man sige.”

Hun peger på, at tiltagene skaber ringe i vandet, hvor små tiltag fører til meget mere, og der er ved at udvikle sig en stærk kultur med sansestimuli, hvor alle beboere aktiveres, bevæger sig rundt, rører, ser og sanser.

Aabo er også blandt de projekter, der har anvendt analyser, der kan vise medarbejderne, hvilke tiltag der virker. Lederen fortæller, at hun ved at se på alle indberetninger og analysere på dem fandt frem til, at indberetningerne primært var relateret til tidspunkter, hvor der var medarbejdere, som ikke var kendt på afdelingen. Det gav dem en viden om, hvor vigtigt det er, at alle medarbejdere kender afdelingerne og kender beboerne, og med det afsæt kunne de således tilrettelægge arbejdet anderledes til gavn for både medarbejdere og beboere.

8.4 Inddragelse af samarbejdspartnere fra civilsamfund, boligforeninger mv.

I arbejdet med hjemlighed kan det være relevant også at have blik for de samarbejdspartnere, der kan være omkring plejehjemmet. Det kan være boligforeninger, frivillige eller øvrige fra civilsamfundet, som kan positivt aktiveres ind i arbejdet med hjemlighed.

Et eksempel er et plejehjem, der kontaktede det lokale haveforening, da de skulle have anlagt en sansehave. Plejehjemmet inddrog det lokale civilsamfund fremfor at købe ekstern bistand, ligesom det også aktiverede et engagement fra lokale, der deltog i design og etablering af sansehaven. Netop denne lokale involvering kan have afsmittende effekt på, at også frivillige lokalsamfundet ønsker at bidrage og engagere sig.

Nogle plejehjem fortæller om udfordringer med samarbejde med boligforeninger i arbejdet med at skabe mere hjemlighed. Et plejehjem ville gerne etablere frugttræer og buske og stier i haven for herved at bidrage til at skabe mere hjemlighed og reminiscens via frugthaven. De oplevede, at boligforeningen, der administrerer havearealet foretrak at bevare den store græsplæne og have en robot-plæneklipper til at køre der. Her forstyrrede plejehjemmets ønsker om frugttræer og -buske, stier og også involvering af beboerne i at slå græs, og plejehjemmets ideer måtte opgives, så det desværre ikke blev til noget.

BILAG: CASES

Som nævnt i indledningen fremhæves der i erfaringsopsamlingen mange erfaringer og konkrete eksempler, som er hentet fra alle de 16 besøg.

I bilag er optrykt seks cases, som medvirker til at give et uddybende billede af de tiltag, der nævnes i erfaringsopsamlingen og erfaringerne hermed. De seks cases fordeler sig udover Jylland, Fyn, Sjælland og Bornholm.

De repræsenterer på forskellig vis de tiltag, projekterne har arbejdet med, de erfaringer de har gjort sig, og dermed også de virkningsfulde elementer i at arbejde med hjemlighed.

De seks cases i bilag er:

-
- Aabo i Aakirkeby på Bornholm
 - Ceres Huset i Aarhus
 - Sydmarksgården i Tommerup på Fyn
 - Bronzealdervej og plejecenter Stenslund i Odder
 - Engparken i Brande
 - Hotherhaven i Hårlev på Stevns
-